

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Μέθοδοι Έρευνας

Ενότητα 2.5: Η παρατήρηση

Βύρων Κοτζαμάνης

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής
Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Εισαγωγή (1)

Αντιθέτως απ' ότι θα μπορούσαμε να φαντασθούμε η επιστημονική παρατήρηση δεν είναι κάτι το "φυσικό", μια διαδικασία που αναπτύσσεται, ξετυλίγεται από μόνη της.

Απαιτεί, από τον ερευνητή μια ιδιαίτερη προσπάθεια. Εμπεριέχει το σύνολο των ενεργειών που "αντιπαραθέτουν" το μοντέλο ανάλυσης (δηλαδή τα εννοιολογικά του εργαλεία και τις υποθέσεις του) στα γεγονότα. όπως αυτά συμβαίνουν και μπορούν να "παρατηρηθούν".

Το σύνολο των δεδομένων που προκύπτουν από την παρατήρηση θα υποστεί αναλύσεις στην επόμενη φάση επιτρέποντας την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Εισαγωγή (2)

Όπως έχουμε ήδη τονίσει στην εισαγωγή των σημειώσεων μας, δεν θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας εδώ, στις "τεχνικές" (εργαλεία) παρατήρησης. Θα αναφερθούμε επιγραμματικά και μόνον σε αυτά σε μια δεύτερη φάση.

Η έρευνα με ερωτηματολόγιο) στο βαθμό που όπως προαναφέραμε, έχουμε στην διάθεσή μας ικανοποιητικό αριθμό βοηθημάτων και συγγραμμάτων που τις εκθέτουν αναλυτικά.

Θα σταθούμε ιδιαίτερα: α) στα προβλήματα που τίθενται, στη φάση της παρατήρησης από την "ιδιαιτερότητα" των κοινωνικών επιστημών (βλ. και εισαγωγικές ενότητες) και β) στο τι, ποιόν και πώς "παρατηρούμε".

Η παρατήρηση στις κοινωνικές επιστήμες (1)

Τα προβλήματα που απορρέουν από τις "ιδιαιτερότητες" των κοινωνικών επιστημών (ιδιαίτερα δε από την δυσκολία αποστασιοποίησης του αντικειμένου ως προς το υποκείμενο και από την ύπαρξη αξιών και αξιολογικών κρίσεων) είναι πολλαπλά. Θα σταθούμε ιδιαίτερα εδώ στην δυσκολία που απορρέει από την σχέση: παρατηρητή-παρατηρούμενου.

Στις φυσικές-θετικές επιστήμες κατ' αρχή, εκτός σπανίων περιπτώσεων, δεν υπάρχει διάδραση ανάμεσα στον παρατηρητή και στα υπό μελέτη αντικείμενα. Το φυσικό φαινόμενο παραμένει ως έχει, αναλλοίωτο, ανεξάρτητα από το εάν βρίσκεται ή όχι υπό παρατήρηση και δεν επηρεάζει την συμπεριφορά του παρατηρητή. Το ίδιο δεν συμβαίνει προφανώς στις Κ.Ε.: εδώ ο παρατηρητής είναι ένα άτομο (ή μια ομάδα ατόμων) και το υπό παρατήρηση "αντικείμενο" (φαινόμενο, γεγονός κ.ό.κ) αναφέρεται, αφορά επίσης άτομο/άτομα.

Η παρατήρηση στις κοινωνικές επιστήμες (2)

Εκ της φύσεως της σχέσης αυτής συνεπάγεται:

α) Η παρατήρηση μπορεί να "διαταραχθεί" από την αντίδραση του υπό μελέτη-παρατήρηση "αντικειμένου". Σε ακραίες περιπτώσεις οι συμπεριφορές-αντιδράσεις των υποκειμένων μπορεί να καταστήσουν αδύνατη κάθε παρατήρηση: ενώ ένα φυσικό αντικείμενο είναι "παθητικό", ένα αντικείμενο παρατήρησης στις Κ.Ε. είναι "ενεργό", και δύναται σε τελευταία ανάλυση να αρνηθεί κάθε "παρατήρηση" επ' αυτού". Αλλά, ακόμη και αν αυτό το εμπόδιο ξεπερασθεί, υπάρχει ένα δεύτερο: το υποκείμενο σε παρατήρηση άτομο είναι δυνατόν να τροποποιήσει την "φυσική" συμπεριφορά του γνωρίζοντας ότι είναι υπό παρατήρηση.

β) αντίστροφα, ή "αντικειμενικότητα" του παρατηρητή δύναται να δοκιμασθεί/επηρεασθεί, υπό την επήρεια του παρατηρούμενου.

Η παρατήρηση στις κοινωνικές επιστήμες (3)

Οι δύο προαναφερθέντες κίνδυνοι, απόρροια των ιδιαιτεροτήτων που προαναφέρθηκαν, είναι ιδιαίτερα υψηλοί, όταν πρόκειται για παρατήρηση η οποία βασίζεται κύρια στις αισθήσεις και το πνεύμα του παρατηρητή.

Ασφαλώς, δεν βρισκόμαστε σήμερα στον 18ο αιώνα, και πληθώρα μεθόδων-τεχνικών έχουν αναπτυχθεί περιορίζοντας σημαντικά τους κινδύνους. Οι τεχνικές αυτές δύνανται να διακριθούν σε τεχνικές ζώσες (τεχνικές που προϋποθέτουν την άμεση επαφή με το "υπαρκτό") και τεχνικές που εδράζονται στην "παρατήρηση" πειστηρίων, που αντικατοπτρίζουν έμμεσα (και σε διαφοροποιημένο βαθμό) τα κοινωνικά φαινόμενα.

Είναι προφανές ότι σε αυτή την περίπτωση, η παρατήρηση της κοινωνικής πραγματικότητας αφορά στο παρελθόν, καθώς "πειστήρια" υπάρχουν για γεγονότα που έχουν ήδη συμβεί.

Η παρατήρηση στις κοινωνικές επιστήμες (4)

Η επιλογή των διαφορών τεχνικών (εργαλείων) από τον ερευνητή, όπως θα το διαπιστώσουμε και στην συνέχεια, είναι δυνατή κατ' αρχάς βάσει δύο κριτηρίων: της "αξιοπιστίας" και την "εγκυρότητας". Μια τεχνική πληρεί το πρώτο κριτήριο, όταν, δοκιμαζόμενη στα ίδια υποκείμενα δίνει τα ίδια αποτελέσματα, ανεξαρτήτως των παρατηρητών. Πληροί δε το δεύτερο κριτήριο, όταν επιτρέπει την συλλογή δεδομένων-πληροφοριών που "αποδίδουν" χωρίς στρεβλώσεις την πραγματικότητα των υπό εξέταση φαινομένων. Επομένως, ο ερευνητής οφείλει να έχει συνείδηση των επιπτώσεων που απορρέουν από την επιλογή του. Η επιλογή μιας μεθόδου (εργαλείου) παρατήρησης συνεπάγεται ταυτόχρονα, τον προσδιορισμό *ex ante* (και σε συνάρτηση με τις ιδιαιτερότητες και τα όριά της) του υλικού που θα συλλέξει. Δεν είναι τυχαίο που ο P. Bourdieu (1968) επιμένει ιδιαίτερα τονίζοντας ότι είναι σημαντικό για τον ερευνητή "να αναρωτηθεί τι επιβάλλουν οι τεχνικές επί των αντικειμένων και ποιά αντικείμενα δημιουργούν".

Τι παρατηρώ: ο "προσδιορισμός των "προσηκόντων" δεδομένων (το περιεχόμενο της παρατήρησης) (1)

Το πρώτο ερώτημα που τίθεται στον ερευνητή από την στιγμή που αυτός έχει επιτυχώς χειρισθεί το θέμα του στις προηγούμενες φάσεις, είναι:

ποια τα δεδομένα-πληροφορίες που απαιτείται να συλλεχθούν για να ελεγχθούν οι υποθέσεις (και ενδεχομένως και τα εννοιολογικά εργαλεία που χρησιμοποιώ);

Τι παρατηρώ: ο "προσδιορισμός των "προσηκόντων" δεδομένων (το περιεχόμενο της παρατήρησης) (2)

Δεν υπάρχουν εδώ "τεχνικές" προδιαγραφές που επιτρέπουν την "τυποποιημένη" επίλυση του προβλήματος. Κάθε έρευνα είναι και μια ξεχωριστή περίπτωση.

Ο ερευνητής όμως διαθέτει πάντοτε "οδηγούς" (τις υποθέσεις του) και σημεία αναφοράς (τους δείκτες). Καθίσταται προφανές ότι όσο το μοντέλο ανάλυσης που έχει δομήσει είναι πιο πλήρες, ακριβές, διαυγές και στέρεο, τόσο θα διευκολυνθεί στην επιλογή των δεδομένων που του χρειάζονται (και αντίστροφα).

Εάν αναφερθούμε π.χ. ακόμη μια φορά στον Durkheim και στην αυτοκτονία, τα προαναφερθέντα ισχύουν: έχοντας σαφώς διατυπώσει τις υποθέσεις του και τα εννοιολογικά του εργαλεία, η απάντηση είναι απλή: χρειάζεται αφ' ενός δεδομένα (αριθμό αυτοκτονιών) που του επιτρέπουν να υπολογίσει τα ποσοστά αυτοκτονίας σε διαφορετικές περιοχές-χώρες που διαφοροποιούνται ως προς το θρησκευτικό τους πιστεύω.

Τι παρατηρώ: ο "προσδιορισμός των "προσηκόντων" δεδομένων (το περιεχόμενο της παρατήρησης) (3)

Χρειάζεται αφ' ετέρου, στο βαθμό που η κοινωνική συνοχή (θρησκευτική συνοχή) δεν είναι άμεσα προσπελάσιμη όπως συμβαίνει με τη αυτοκτονία, παρατηρήσεις-δεδομένα που θα του επιτρέψουν τον "υπολογισμό" δεικτών που θεωρητικά την "αντικατοπτρίζουν" πιστά την θρησκευτική συνοχή, όπως: το ειδικό βάρος του κλήρου, το πλήθος των τελετουργιών, κανόνων, πίστης κτλ. στις οποίες συμμετέχουν τα υποκείμενα ή ακόμη την ρόλο της "ελευθερίας κρίσης" (*libre examen*) στα πλαίσια των θρησκευτικών πιστεύω.

Έχουμε επομένως ένα σαφές παράδειγμα, όπου απαιτείται για μια και μόνο μεταβλητή, η συλλογή δεδομένων που επιτρέπουν τον υπολογισμό πλέον του ενός δεικτών.

Τι παρατηρώ: ο "προσδιορισμός των "προσηκόντων" δεδομένων (το περιεχόμενο της παρατήρησης) (4)

Εκτός της συλλογής δεδομένων που αναφέρονται σε δύο μεταβλητές (και στις σχέσεις τους) και σε μια "κύρια υπόθεση" (εδώ επίπτωση του φαινομένου "κοινωνική συνοχή" επί της "αυτοκτονίας"), απαιτείται επίσης να ληφθούν υπόψη και "μεταβλητές ελέγχου", στο βαθμό που, οι σχέσεις συνάρτησης μεταξύ των δύο μεταβλητών αντί να εκφράζουν αιτιακές σχέσεις, πιθανόν να οφείλονται σε άλλες παραμέτρους που αποτελούν τμήμα του ίδιου συστήματος διάδρασης.....

Τέλος, προσοχή: είναι βασικό λάθος να πιστεύουμε ότι η συλλογή της μέγιστης δυνατής μάζας πληροφοριών-δεδομένων επί των ανεξαρτήτων ή ενδιαμέσων μεταβλητών (μεταβλητών ελέγχου) βοηθά σημαντικά την οιαδήποτε έρευνα: για κάθε φαινόμενο-γεγονός, άπειρα δεδομένα είναι δυνατόν να συλλεχθούν:

πώς όμως να χαρακτηρισθούν και αξιολογηθούν εάν δεν προκύπτουν από το πλαίσιο ανάλυσης που έχουμε δομήσει;

Το πεδίο ανάλυσης και το δείγμα: πώς συλλέγω τα προσήκοντα δεδομένα; (1)

Από τη στιγμή που έχω αποσαφηνίσει τα στοιχεία-δεδομένα που απαιτείται να συλλεχθούν, εναπομένει να λύσω/απαντήσω σε δύο προβλήματα-ερωτήματα:

- 1) ποιο το γεωγραφικό (χωρικό), κοινωνικό, χρονικό πεδίο, εντός των ορίων του οποίου θα τα συλλέξω;
- 2) σε ποιόν "πληθυσμό"; (υπό την ευρεία έννοια: σύνολο ατόμων, οργανισμών ή αντικειμένων) θα το εντάξω;

Το πεδίο ανάλυσης και το δείγμα: πώς συλλέγω τα προσήκοντα δεδομένα; (2)

1) Στο πρώτο ερώτημα, μπορώ να έχω δύο διαφορετικές περιπτώσεις:

1.1 Αν η έρευνα αφορά όχι σε ένα "ιδιαίτερο", "ειδικό" φαινόμενο, αλλά φαινόμενα-καταστάσεις- κοινωνικές διαδικασίες που έχουν οικουμενικό χαρακτήρα (π.χ. αυτοκτονία) οφείλω να κάνω βασικές επιλογές στην οριοθέτηση του πεδίου μου, επιλογές βάσει πολλαπλών κριτηρίων: των υποθέσεων εργασίας μου ασφαλώς, των μέσων που διαθέτω, του χρόνου που διαθέτω, των γνώσεων ξένων γλωσσών, των γνωριμιών-επαφών, των, των...

Οι νέοι ερευνητές έχουν τάση να διευρύνουν επικίνδυνα το πεδίο εκεί, όπου ένας έμπειρος ερευνητής, αντίθετα, τείνει να το περιορίσει. Παραδόξως, συχνότατα, χωρίς να είναι απόλυτο και κανόνας, η έρευνα "πεδίου" δεν αποφέρει έγκυρα στοιχεία ελέγχου υποθέσεων οικουμενικού κατά το μάλλον ή ήττον χαρακτήρα, παρά μόνον όταν αναφέρεται, στοχεύει σε μια σε βάθος, ακριβή, εξέταση των ιδιαιτέρων καταστάσεων.

Το πεδίο ανάλυσης και το δείγμα: πώς συλλέγω τα προσήκοντα δεδομένα; (3)

1) Στο πρώτο ερώτημα, μπορώ να έχω δύο διαφορετικές περιπτώσεις:

1.2 Αν η εργασία αναφέρεται σε ένα "ειδικό", "ιδιαιτέρο" γεγονός ή φαινόμενο (π.χ. στα δίκτυα υποδομής μιας περιφέρειας ή ενός νομού, στην αγορά εργασίας ενός παραγωγικού τομέα κ.ο.κ.).

Στην περίπτωση αυτή, την πιο απλή, το αντικείμενο της έρευνας αυτόματα σχεδόν, de facto, οριοθετεί και το πεδίο (χωρικό, κοινωνικό, χρονικό κ.ό.κ.).

Το πεδίο ανάλυσης και το δείγμα: πώς συλλέγω τα προσήκοντα δεδομένα; (4)

2) Στο δεύτερο ερώτημα, έχω βασικά τρεις επιλογές.

Ας υπενθυμίσουμε, πριν τις εκθέσουμε συνοπτικά, ορισμένα δεδομένα που συνήθως συναντώνται στις κοινωνικές επιστήμες: Συνήθως, ο ερευνητής ενδιαφέρεται για την συμπεριφορά, δράσεις κ.ο.κ συνόλων, δομών, συστημάτων κοινωνικών σχέσεων που τις αποτελούν και τις μεταβάλλουν και όχι αφ' εαυτού για τις συμπεριφορές των μονάδων που τα συνθέτουν. Όμως, παραδόξως, η συλλογή των δεδομένων για το σύνολο, προϋποθέτει την συλλογή "ατομικών" δεδομένων που συνθέτουν τον υπό μελέτη "πληθυσμό".

Από την στιγμή που έχω οριοθετήσει σαφώς τον "πληθυσμό" μου, δεν είναι συχνά δυνατόν - και ακόμη ούτε αναγκαίο - να συλλέξω δεδομένα για κάθε μια μονάδα του. Οι τεχνικές της δειγματοληψίας μου επιτρέπουν και άλλες επιλογές.

Είναι δυνατόν π.χ. στο βαθμό που η "αντιπροσωπευτικότητα" δεν είναι πανάκεια, να επικεντρώσω την προσοχή μου στην μελέτη ορισμένων "τυπικών" συνιστωσών, αν και μη αντιπροσωπευτικών, του εν λόγω πληθυσμού.

Το πεδίο ανάλυσης και το δείγμα: πώς συλλέγω τα προσήκοντα δεδομένα; (5)

Ας επανεξετάσουμε επομένως πιο αναλυτικά τις δυνατές επιλογές:

2.a Μελέτη του συνόλου του πληθυσμού: η λύση αυτή υιοθετείται όταν i) ο πληθυσμός μου είναι ιδιαίτερα συρρικνωμένος και είναι εφικτή η συλλογή δεδομένων επί του συνόλου των “μονάδων” του, ii) είτε όταν αντιθέτως, αναλύοντας μακρο-κοινωνικά φαινόμενα (αυτοκτονία π.χ.) και εξετάζοντας τον πληθυσμό ως σύνολο, δεν απαιτούνται ακριβείς πληροφορίες-στοιχεία για την συμπεριφορά των μονάδων του, αλλά μόνον γενικά στοιχεία διαθέσιμα από τις υπάρχουσες στατιστικές.

2.b Μελέτη ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος του πληθυσμού. Η λύση αυτή ενδείκνυται όταν: αφ' ενός μεν ο πληθυσμός μας είναι ιδιαίτερα μεγάλος και απαιτείται η συλλογή πλήθους δεδομένων για κάθε μονάδα του, αφ' ετέρου δε όταν ο ερευνητής, επιζητεί, στους τομείς που τον ενδιαφέρουν, να έχει μια “εικόνα” αντίστοιχη με αυτή που θα αποκτούσε εάν ερωτούσε το σύνολο των μονάδων, όταν δηλαδή τίθεται θέμα *αντιπροσωπευτικότητας*. Θα υπενθυμίσουμε ότι η “αντιπροσωπευτικότητα” δεν είναι πανάκεια ούτε απαραίτητως εχέγγυο “επιστημονικότητας”.

Το πεδίο ανάλυσης και το δείγμα: πώς συλλέγω τα προσήκοντα δεδομένα; (6)

2.c Μελέτη "χαρακτηριστικών" συνιστωσών του πληθυσμού όχι απαραίτητα αντιπροσωπευτικών.

Στην περίπτωση αυτή, ιδιαίτερα συχνά συναντώμενη στις κοινωνικές επιστήμες, ο ερευνητής περιορίζεται στην μελέτη συγκεκριμένων "χαρακτηριστικών" στοιχείων του πληθυσμού αναφοράς, επιλέγοντάς τα αναγκαστικά από πληθώρα δεδομένων.

Π.χ. εάν ένας ερευνητής ενδιαφέρεται να μελετήσει τις επιπτώσεις στην παραγωγικότητα της εργασίας του εργασιακού "περιβάλλοντος", δύναται να το πράξει, μελετώντας σε βάθος την λειτουργία ενός περιορισμένου αριθμού επιχειρήσεων, που διακρίνονται για το διαφοροποιημένο εργασιακό τους περιβάλλον.

Το πεδίο ανάλυσης και το δείγμα: πώς συλλέγω τα προσήκοντα δεδομένα; (7)

2.c Μελέτη "χαρακτηριστικών" συνιστωσών του πληθυσμού όχι απαραίτητα αντιπροσωπευτικών.

Εάν ένας ερευνητής θέλει να διερευνήσει την διαφοροποιημένη αρθρογραφία του «δημογραφικού προβλήματος» ή «της δημογραφικής συγκυρίας», στον Τύπο, η συνήθης λύση είναι αυτή της επιλογής και ανάλυσης σε βάθος μερικών άρθρων διαφόρων εφημερίδων-περιοδικών που αναφέρονται στα ίδια γεγονότα, και θα του επιτρέψει, συχνά, να προχωρήσει σε ενδεικτικές-χαρακτηριστικές συγκρίσεις.

Όμως στο βαθμό που η μελέτη του συνόλου των δημοσιευμάτων είναι ανέφικτη η επιλογή αντιπροσωπευτικού δείγματος από το σύνολο των δημοσιευθέντων άρθρων είναι άνευ νοήματος και τα κριτήρια "αντιπροσωπευτικότητας" είναι αυθαίρετα και αποσπασματικά.

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) (1)

Εδώ πρέπει να εξετασθούν δύο θέματα:

α) Η δόμηση-επιλογή εργαλείων/μέσων, ικανών να μου παράσχουν τις πληροφορίες-δεδομένα που επιθυμώ να αποκτήσω (π.χ. για να υπολογίσω τους δείκτες μου), επιλογή που διαφοροποιείται αναλόγως του τύπου της παρατήρησης (άμεση/έμμεση).

β) Ο έλεγχος των επιλεχθέντων εργαλείων-μέσων και της συλλογής των δεδομένων.

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) (2)

i) Η επιλογή της άμεσης ή έμμεσης παρατήρησης είναι σημαντική: προκαθορίζει εν μέρει και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν.

Στην πρώτη των περιπτώσεων (άμεση) ο ερευνητής συλλέγει άμεσα, ο ίδιος, χωρίς να απευθυνθεί στα υποκείμενα, τις πληροφορίες-δεδομένα που θεωρεί χρήσιμα-αναγκαία για την έρευνά του. Το παρατηρούμενα υποκείμενα δεν "παρεμβαίνουν" στην παραγωγή της αναζητώμενης πληροφορίας.

Ασφαλώς, υπάρχουν και διαβαθμίσεις αμεσότητας: η συμμετοχική παρατήρηση είναι η ακραία μορφή "αμεσότητας" (συνήθως χρησιμοποιούμενη από τους κοινωνικούς ανθρωπολόγους), ενώ η διεξαγωγή συνεντεύξεων-συζητήσεων με μέλη της ομάδας, όπου ο ερευνητής δύναται να καταγράψει και τις αντιδράσεις τους στα ερωτώμενα είναι λιγότερο "άμεση".

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) (3)

ii) Αντιθέτως, στην έμμεση παρατήρηση, ο ερευνητής απευθύνεται στα "υποκείμενα" για να συλλέξει τις πληροφορίες-δεδομένα που αναζητεί.

Όμως απαντώντας στα ερωτήματα το υποκείμενο παρεμβαίνει στην διαδικασία παραγωγής των δεδομένων: στην περίπτωση αυτή ανάμεσα στην αναζητούμενη πληροφορία και την προσκτώμενη πληροφορία, παρεμβαίνουν δύο στοιχεία (αφ' ενός τα εργαλεία-μέσα που επιλέχθηκαν, αφ' ετέρου ο ερωτώμενος) στοιχεία που μπορεί να "παραμορφώσουν"- "αλλοιώσουν« την συλλεχθείσα πληροφορία.

Το συνήθη εργαλεία που χρησιμοποιούνται εδώ είναι είτε τα ερωτηματολόγια, είτε η συνέντευξη (δομημένη ή ελεύθερη). Και τα δύο στοχεύουν στην καταγραφή-παραγωγή πληροφοριών και δεδομένων αναγκαίων για τον έλεγχο των υποθέσεων και απαιτούμενων για τον υπολογισμό των δεικτών.

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) – Παραδείγματα (1)

Ας θεωρήσουμε ότι μια έρευνα έχει ως στόχο (κεντρικό ερώτημα) να διερευνήσει εάν και κατά πόσο τα θρησκευτικά πιστεύω και πρακτικές μεταβάλλονται διαχρονικά στις γενεές των καθολικών το θρήσκευμα (J. Stoetzel, 1983 & R.Rezsohazy, J. Kerkhofs, 1984).

Η βασική-κεντρική υπόθεση που τίθεται επομένως προς έλεγχο είναι ότι οι νέοι (16-20 ετών) είναι λιγότερο "θρησκευόμενοι" από τους ηλικιωμένους (65-75 ετών).

Για να ελέγξουμε το βάσιμο ή μη της υπόθεσής μας, οφείλουμε να συλλέξουμε στοιχεία-πληροφορίες, συνήθως με ένα ερωτηματολόγιο, τα οποία θα μας επιτρέψουν να δημιουργήσουμε συναφείς δείκτες που αντιστοιχούν στις διαστάσεις της έννοιας "θρησκευτικότητα" και προσμετρούν την ένταση-βάθος της.

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, θα εξαιρέσουμε τη "βιωματική" διάσταση (εμπειρίες έντονης πνευματικής ανάτασης που δημιουργούν στο άτομο την αίσθηση της άμεσης επικοινωνίας με το "Θείο") και θα περιορισθούμε στις λοιπές διαστάσεις (ιδεολογική, τελετουργική, διαχειριστική).

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (1)

<u>Η «ιδεολογική» διάσταση</u>		
<u>Δείκτες</u>	<u>Ερωτήσεις</u>	<u>Απαντήσεις</u> Ναι Όχι ?
Πίστη στο:		
Θεό	<ul style="list-style-type: none">-πιστεύετε πραγματικά στη ύπαρξη του Θεού;-πώς θεωρείτε-φαντάζεστε αυτόν;-ως ένα πρόσωπο στο υπερπέραν-ως ένα πνεύμα, μια δύναμη;-ως κάτι το αφηρημένο και απροσδιόριστο;-δεν ξέρω, είναι δύσκολο να το εκφράσω	
Διάβολο	<ul style="list-style-type: none">-πιστεύετε πραγματικά στην ύπαρξη του Διαβόλου, και αν ναι-είναι όντως ένα πρόσωπο που σας ωθεί στη πράξη να κάνετε κακό;-μήπως είναι μια συμβολική και αφηρημένη αναπαράσταση του κακού;	
Πιστεύετε στην ύπαρξη της/των:		
Ψυχής		
Μετά θάνατον ζωής		
Κόλασης		
Παράδεισου		
Αμαρτίας		
Αγίας Τριάδας		
Μετεμψύχωσης		
Ανάληψης των νεκρών;		

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (2)

<u>Η "τελετουργική" διάσταση</u>		
<u>Δείκτες</u>	<u>Ερωτήσεις</u>	<u>Απαντήσεις</u>
<i>Λειτουργία</i>	<p>Εκτός από τους γάμους, βαφτίσεις κηδείες παρευρίσκεστε σε άλλες θρησκευτικές συγκεντρώσεις και με ποια συχνότητα;</p> <p>1 εβδομαδιαίως 1 φορά την εβδομάδα 1 φορά το μήνα Μόνον το Πάσχα ή/και τα Χριστούγεννα με την ευκαιρία άλλων μεγάλων Θρησκευτικών εορτών μια φορά το χρόνο λιγότερο από μια φορά το χρόνο ποτέ ή σχεδόν ποτέ</p>	
<i>Εξομολόγηση</i>	<p>Στη περίπτωση που ένας από τους κοντινούς σας συγγενείς είναι άρρωστος -μελλοθάνατος και η οικογένεια έχει διαφορετικές απόψεις ως προς το εάν πρέπει να καλέσει ή όχι έναν κληρικό, εσείς προσωπικά, τι θα υποστηρίζατε, με ποιους θα συμφωνούσατε; Με αυτούς που θα επιθυμούσαν:</p> <ul style="list-style-type: none"> - να καλέσουν ένα κληρικό, γιατί η παρουσία του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την σωτηρία του άρρωστου μελλοθάνατου; - να μην καλέσουν ένα κληρικό, για να μην επηρεασθεί ο άρρωστος-μελλοθάνατος και απολέσει το ηθικό του; - να αφήσουν την πρωτοβουλία λήψης της απόφασης σε άλλους; <p>Η ΑΚΟΜΗ (ΑΛΛΗ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ) Ένας από τους κοντινούς συγγενείς σας (75 ετών) είναι βαριά άρρωστος χωρίς να το έχει συνειδητοποιήσει. Τι θα κάνατε;</p> <ul style="list-style-type: none"> Θα καλούσατε ένα κληρικό; Θα καλούσατε ένα γιατρό; Θα καλούσατε τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας; Θα συμπεριφερόσασταν ως να μη συνέβαινε κάτι; 	

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) – Παραδείγμα (α) (3)

Παρατηρήσεις: Προβλήματα που οφείλουν να επιλυθούν πριν διατυπωθεί το ερωτηματολόγιο: προβλήματα που απορρέουν από την διαφορά ηλικίας των δύο ομάδων των ερωτώμενων, που έχουν διαφοροποιημένες εμπειρίες, και που είμαστε υποχρεωμένοι να τα λάβουμε υπόψη και να δημιουργήσουμε δύο ομάδες δεικτών : δεικτών δυνάμεων να δομηθούν στην βάση κοινών ερωτήσεων (απαντήσεων) τιθέμενων και στις δύο ομάδες των ερωτώμενων και δεικτών που δημιουργούνται στη βάση των απαντήσεων σε διαφορετικές ερωτήσεις που θέτουμε στους μεν από στους δε.

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, για τη δεύτερη διάσταση, αποφεύγεται η αναφορά, μέσω ερωτήσεων, σε πρακτικές (πρακτικές που δεν είναι δυνατόν να είναι κοινές εξ' αιτίας της μεγάλης διαφοράς ηλικίας ανάμεσα στις δύο ομάδες, και επομένως εξαιτίας των ριζικά διαφοροποιημένων εμπειριών που έχουν οι μεν από τους δε), και τίθενται ερωτήσεις που αφορούν αποκλειστικά προτιμήσεις ή απόψεις

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) – Παραδείγματα (α) (4)

Η "διαχειριστική" διάσταση (εφαρμογή ή μη των βασικών θρησκευτικών αρχών/κανόνων στη καθημερινή ζωή των ατόμων). Η διάσταση αυτή δύναται να έχει πολλές συνισταμένες (βλ. π.χ. τις Δέκα εντολές) και κάθε συνισταμένη πλέον του ενός δείκτες.

Επομένως στη σύνταξη του ερωτηματολογίου τίθενται διάφορα προβλήματα.

Ας δούμε τα πιο σημαντικά, δεχόμενοι κατ' αρχάς και υιοθετώντας πέντε διαστάσεις: σεβασμός των γονέων και των ανωτέρων, σεβασμός της ζωής, των αγαθών των άλλων προσώπων, αποφυγή του ψεύδους και της μοιχείας

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (5)

Η "διαχειριστική" διάσταση (εφαρμογή ή μη των βασικών θρησκευτικών αρχών/κανόνων στη καθημερινή ζωή των ατόμων). Η διάσταση αυτή δύναται να έχει πολλές συνισταμένες (βλ. π.χ. τις Δέκα εντολές) και κάθε συνισταμένη πλέον του ενός δείκτες.

Επομένως στη σύνταξη του ερωτηματολογίου τίθενται διάφορα προβλήματα.

Ας δούμε τα πιο σημαντικά, δεχόμενοι κατ' αρχάς και υιοθετώντας πέντε διαστάσεις: σεβασμός των γονέων και των ανωτέρων, σεβασμός της ζωής, των αγαθών των άλλων προσώπων, αποφυγή του ψεύδους και της μοιχείας.

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (6)

-Πρώτο πρόβλημα: πρέπει να διατυπώσουμε ερωτήσεις για το σύνολο των δεικτών κάθε διάστασης;

Κάθε μια από τις "Δέκα εντολές" μπορεί να εφαρμοσθεί σε πολλές καθημερινές καταστάσεις/περιπτώσεις.

Εκτός τούτου, κάθε μια από τις πρακτικές που απορρέουν από την μη τήρησή τους (κλοπή, ψεύδος) λαμβάνουν διαφοροποιημένες μορφές και ένταση (η κλοπή π.χ.: από το να κλέψω το στυλό του διπλανού μου, προϊόντα στα μεγάλα εμπορικά καταστήματα, λεφτά από την επιχείρηση που εργάζομαι, από το να μην πληρώσω το λεωφορείο, να υποκρύψω εισοδήματα από την Εφορία, να επισκευάσω επιφανειακά ένα δίκυκλο που διαθέτω προς πώληση ούτως ώστε ο αγοραστής να μην το διαπιστώσει πριν το αγοράσει κ.ο.κ).

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (7)

Επομένως, δεν είναι φρόνιμο να επιλέξω τυχαία δείκτες και να δομήσω ερωτήσεις στο ερωτηματολόγιό μου.

Αντίθετα, πρέπει να επιλέξω και να δομήσω μια σειρά συναφών δεικτών που θα μου επιτρέψουν να "συλλάβω" την διαφορετική ένταση-επίπεδα της παραβατικότητας των κανόνων που πηγάζουν από τις Δέκα Εντολές.

Το ιδανικότερο φυσικά θα ήταν να έχω για κάθε μια από τις συνιστώσες μια δέσμη δεικτών που θα επέτρεπαν να προσμετρήσω τα επίπεδα και την "προοδευτικότητα" την παραβατικότητας, αλλά, αυτό, έχει και τα αρνητικά του σημεία: ερωτήσεις αδιάκριτες και εκτεταμένες στις οποίες κινδυνεύω να έχω σημαντικό ποσοστό αρνήσεων των ερωτώμενων ή ακόμη και "απατηλές" απαντήσεις.

Χρειάζεται επομένως να βρω τη χρυσή τομή για να συντάξω το ερωτηματολόγιό μου στη περίπτωση αυτή. Εξ ου και το δεύτερο βασικό πρόβλημα.

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (8)

-Δεύτερο πρόβλημα: Οι ερωτήσεις που θα θέσω θα είναι ερωτήσεις που θα πρέπει να αναφέρονται σε γεγονότα (πράξεις/συμπεριφορές) ή σε στάσεις/γνώμες;

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα είναι προφανές, ότι αν θέσουμε άμεσες ερωτήσεις που θα αναφέρονται σε δείκτες "παραβατικότητας" θα έχουμε σημαντικές αντιδράσεις και επομένως αρνήσεις απαντήσεων. Δεν είναι π.χ. δυνατόν να διατυπώσω ερωτήσεις του τύπου:

- κλέβετε μικροπράγματα από τους συναδέλφους σας;
- κλέβετε μικροπράγματα από το εμπορικό κατάστημα που ψωνίζετε;
- κλέβετε προϊόντα/υλικά από την επιχείρησή σας;
- κλέβετε την Εφορία; κ.ο.κ

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (9)

Επομένως, για να υπερβούμε τα προφανή αυτά εμπόδια, είμαστε υποχρεωμένοι να καταφύγουμε σε έμμεσες ερωτήσεις, ζητώντας από τους ερωτώμενους (σε τρίτο πρόσωπο) να μας απαντήσουν επί των απόψεών τους σε ενδεχόμενες παραβατικές συμπεριφορές ή σε άτομα που τις υιοθετούν.

Εδώ δεν υπάρχουν απaráβατοι κανόνες και πολλές λύσεις μπορούν να υιοθετηθούν. Θα παραθέσουμε δύο από αυτές (βλ. R. Quivy, L. van Camenhoudt, op. cit):

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (10)

α. Σας παραθέτουμε μια σειρά παραδοχών ή παροιμιών και θα επιθυμούσαμε να εκφράσετε την συμφωνία σας (ή μη). Μπορείτε να επιλέξετε μία από τις κάτωθι θέσεις:

1. Απολύτως σύμφωνος	2. Μάλλον συμφωνώ	3. Αναποφάσιστος
4. Μάλλον διαφωνώ	5. Δεν συμφωνώ καθόλου	

Βάλετε ένα x στην κάθετη στήλη που αντιστοιχεί με την γνώμη που έχετε για:

1 2 3 4 5

- Όποιος κλέβει ένα αυγό, μπορεί να κλέψει και ένα βόδι
- Η απόκρυψη εισοδημάτων από την Εφορία δεν είναι κλοπή
- Το να αγαπάς τη γυναίκα σου όσο και τη γειτόνισσα δεν είναι ούτε έγκλημα, ούτε αμαρτία
- Το να προσφέρεις την ευθανασία σε ένα άτομο που πάσχει από ανίατη ασθένεια είναι πράξη που απαιτεί θάρρος και καθ' όλα άξια σεβασμού
- Η κόλαση, είναι οι άλλοι: οφθαλμός αντί οφθαλμού και οδόντας αντί οδόντος δεν είναι γενικά μια κακή αρχή

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (11)

β. Ερωτήσεις Απαντήσεις

Πώς κρίνετε τις κάτωθι πράξεις (βαθμολογείστε από το 1 έως το 10, όπου

1= απολύτως αιτιολογημένη, παραδεκτή,

10=πάντοτε ανατιολόγητη, απαράδεκτη

- Ευθανασία
- Αυτοκτονία
- Έκτρωση
- Πολιτική δολοφονία
- Σεξουαλικές σχέσεις ανάμεσα σε ανήλικους
- Δολοφονία σε κατάσταση νόμιμης άμυνας
- Σεξουαλική περιπέτεια με τρίτο άτομο από έναν μόνο έγγαμο/έγγαμη
- Πορνεία
- Ομοφυλοφιλία

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (12)

Παρατηρήσεις:

Διαπιστώνουμε ότι διαθέτουμε δείκτες που προσμετρούν την "προοδευτικότητα" της παραβατικότητας-παρέκκλισης ενώ τα επίπεδα τους δεν τίθενται άμεσα στην ερώτηση, δεν εμπειρεύονται σ' αυτήν.

Ταυτόχρονα, η σειρά των προτάσεων είναι διαφορετική της έντασης/επιπέδου της παρέκκλισης: οι προτάσεις δηλαδή δεν τίθενται ιεραρχημένες, αρχίζοντας από αυτές που είναι πλέον "ανώδυνες" και προχωρώντας στις πλέον "σοβαρές" (π.χ. αρχίζοντας από το διαζύγιο ή την σεξουαλική περιπέτεια για να καταλήξουμε στην δολοφονία).

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (α) (13)

Παρατηρήσεις:

Επιπλέον, η διατύπωση των ερωτήσεων πρέπει να είναι τέτοια, που η συλλεχθείσα πληροφορία να είναι σαφής και συναφής και ταυτόχρονα να επιτρέπει την μετέπειτα στατιστική της επεξεργασία.

Τέλος, υπενθυμίζουμε την αναγκαιότητα της "πυλοτικής έρευνας" πριν αποφασίσουμε να διεξάγουμε την έρευνα μας (εδώ π.χ. η πυλοτική έρευνα έδειξε ότι η ευθανασία δεν είναι έννοια κατανοητή απ' όλους και επομένως έπρεπε να εξηγηθεί στο ερωτηματολόγιο).

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (β) (1)

Ας θεωρήσουμε μια έρευνα (με ερωτηματολόγιο) που στοχεύει στον προσδιορισμό της "πολιτισμικό-χωρικής ταυτότητας" των κατοίκων κάποιας περιοχής (έρευνα που διεξήχθη στην Γαλλία- Enquete sur l' identite socio-spatiale des habitants de Saint Quentin -en- Yvelines).

Οι ερευνητές θεώρησαν ότι η "χωρική ταυτότητα" των κατοίκων έχει τρεις βασικές διαστάσεις: α) σύνδεση με το χώρο, β) πρακτικές στο χώρο, γ) απόψεις για τον περιρρέοντα της κατοικίας χώρο. Για τον προσδιορισμό της "ταυτότητας" των κατοίκων της συγκεκριμένης περιοχής, τέθηκε σειρά ερωτημάτων για τη συλλογή πληροφοριών/δεδομένων που επιτρέπουν την δόμηση δεικτών που αντιστοιχούν σε κάθε μία από τις προαναφερθείσες διαστάσεις και συνιστώσες τους.

Ας δούμε πως διαμορφώθηκε το ερωτηματολόγιο, και ποιες οι ερωτήσεις που τέθηκαν, για να "συλληφθεί" η τελευταία από τις προαναφερθείσες διαστάσεις, δηλ. η "χωρική ταυτότητα" των κατοίκων:

Πώς παρατηρώ; Παραδείγματα (β)

Απόψεις για τον περιρρέοντα χώρο (1)

1.3. Το πλαίσιο της ζωής στο Saint Quentin -en- Yvelines

1.3.1 Παρατίθενται ορισμένοι επιθετικοί προσδιορισμοί. Θα θέλατε να μας δηλώσετε εάν ισχύουν για τη κατοικία σας, τη γειτονία σας, το δήμο σας (ορίστε τον) τη πόλη σας, την ευρύτερη περιοχή του Παρισιού; (Δυνατές απαντήσεις 1=ΝΑΙ, 2=ΟΧΙ)

	Κατοικία	Γειτονιά	Δήμος	Πόλη	Ευρύτερη Περιοχή Παρισιού
α. Ήσυχο/η					
β. Καθαρό/ή					
γ. Ασφαλές/ής					
δ. Επαρκώς εξοπλισμένο/η					
ε. Ζωντανό/ή					

1.3.1.2 Αν μπορούσατε να επιλέξετε ελεύθερα τον τόπο την κατοικία σας, θα ζούσατε:

- στο κέντρο μιας πόλης με >1.000.000 κατοίκους;

1

- στο κέντρο μιας πόλης με <1.000.000 κατοίκων;

2

- Σε ένα κοντινό του κέντρου προάστιο;

3

- Σε ένα μεγάλο προάστιο;

4

- Στην εξοχή, αλλά κοντά σε μια μεγάλη πόλη;

5

- Στην εξοχή, αλλά μακριά από μια μεγάλη πόλη;

6

- Δεν ξέρω/δεν απαντώ

0 39

Πώς παρατηρώ; Παραδείγματα (β)

Απόψεις για τον περιρρέοντα χώρο (2)

1.3.1.2α Εξηγήσατε τους λόγους της πρότερης επιλογής σας

.....

1.3.1.3. Κάνατε πράγματι αυτή την επιλογή εγκαθιστάμενοι εδώ

1. ΝΑΙ
2. ΟΧΙ
0. ΔΞ/ΔΑ

1.3.1.3α.Εάν όχι, γιατί.....

.....

1.3.4. Κάνοντας μια συνολική εκτίμηση, βρίσκετε το συγκρότημα των κατοικιών στο οποίο διαμένετε

μάλλον όμορφο	1
μάλλον άσχημο	2
ΔΞ/ΔΑ	0

1.3.4α.Γιατί (αιτιολογείστε την απάντησή σας).....

.....

Πώς παρατηρώ; Παραδείγματα (β)

Απόψεις για τον περιρρέοντα χώρο (3)

1.3.2. Η πόλη σας

1.3.2.1. Έχετε ακούσει ήδη για το Saint-Quentin-en-Yvelines. Θα θέλατε να προσδιορίσετε πώς το θεωρείτε, πώς το βλέπετε;.....
.....

1.3.2.2. Μπορείτε να προσδιορίσετε σε ποια χωρική ενότητα αυτό εντάσσεται;.....

1.3.2.3. Θα μπορούσατε να μας πείτε πού είναι:

Το Σπίτι όλων;.....

Η Αποθήκη του Άλατος;.....

Το Τρίγωνο;.....

EPA;.....

SAN;.....

Η γραμμή του RER;.....

Πώς παρατηρώ; Παραδείγματα (β)

Απόψεις για τον περιρρέοντα χώρο (4)

1.3.2.4. Εάν σας ζητούσαν να χαρακτηρίσετε το Saint-Quentin-en-Yvelines, τι θα απαντούσατε;

- είναι μια μεγάλη πόλη.. 1
- είναι ένα κοντινό του Παρισιού προάστιο.. 2
- είναι ένα μακρινό του Παρισιού προάστιο.. 3
- είναι ένας χώρος καινοτόμου αρχιτεκτονικού σχεδιασμού 4
- είναι ένας χώρος που επιτρέπει κάτι νέο στις σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους 5
- είναι απλώς μια διοικητική ενότητα, χωρίς πραγματική υπόσταση 6
- είναι μια νέα πραγματικότητα, που δεν μπορεί να ενταχθεί στα προηγούμενα 7
- δεν ξέρω/δεν απαντώ 0

Πώς παρατηρώ; Παραδείγματα (β)

Απόψεις για τον περιρρέοντα χώρο (5)

1.3.2.5. Το Saint-Quentin-en-Yvelines είναι:

- Ένα τμήμα της Νέας Πόλης; 1
- Πιο μεγάλο από την Νέα Πόλη; 2
- Το όνομα της Νέας Πόλης; 3
- Δεν ξέρω/δεν απαντώ 0

1.3.2.6. Θα λέγατε ότι σήμερα, στο Saint-Quentin-en-Yvelines, υπάρχουν:

- ένα κέντρο-πόλης; 1 Ποια;.....
- πολλαπλά κέντρα-πόλης; 2 Ποια;.....
- Ένα βασικό κέντρο και πολλά περιφερειακά; 3 Ποια;.....
- Κανένα κέντρο; 4
- Δεν ξέρω/δεν απαντώ 0

1.3.2.7. Για σας, στην περιοχή του Παρισιού, ποια είναι τα κέντρα/κέντρο;

.....

.....

Πώς παρατηρώ; Παραδείγματα (β)

Απόψεις για τον περιρρέοντα χώρο (6)

1.3.2.8. Όταν αποφασίσατε να εγκατασταθείτε εδώ, το γεγονός ότι το Saint-Quentin en-Yvelines είναι μια Νέα-Πόλη, βάρυνε στην επιλογή σας;

- Πολύ	1
- Αρκετά	2
- Λίγο	3
- Καθόλου	4
- Είχατε εγκατασταθεί εδώ πριν δημιουργηθεί η Νέα Πόλη	5
- Δεν ξέρω/δεν απαντώ	0

1.3.2.8α Εάν 1,2,3, τι εννοείτε;.....

.....

1.3.2.8β Εάν 1,2,3 η πραγματικότητα ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες σας; 1Ναι
2Όχι

1.3.2.9 Τι θα προτείνατε για να βελτιωθεί η ζωή στην Νέα Πόλη.....

.....

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (1)

Έστω μια έρευνα που έχει ως στόχο-κεντρικό ερώτημα να διερευνήσει τις διαφορές στο κόστος της εργασίας ανά δεδουλευμένη ανθρωποώρα στις μεγάλες μεταποιητικές επιχειρήσεις της Κοινότητας.

Προφανές είναι ότι λόγω των διαφορετικών συνθηκών που επικρατούν στις χώρες-μέλη πρέπει να υιοθετηθεί κοινή προβληματική και κοινή μεθοδολογία, λαμβάνοντας υπόψη το μέγιστο των "ιδιαιτεροτήτων".

Δεν θα σταθούμε στα προβλήματα της δειγματοληψίας, π.χ. του ορισμού-προσδιορισμού των "μεγάλων επιχειρήσεων" κ.ο.κ. Ας τα θεωρήσουμε λυμένα.

Θα εξετάσουμε το δεδομένο παράδειγμα κάτω από την ίδια οπτική γωνία που εξετάσαμε και τα δύο προηγθέντα: κεντρικό ερώτημα > έννοιες > συνισταμένες > συνιστώσες > δείκτες > συλλογή "προσηκόντων" δεδομένων.

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (2)

1η συνιστώσα: Κόστος εργασίας για την επιχείρηση: τα κόστη επιχείρησης για την απασχόληση των μισθωτών της στη διάρκεια του έτους είναι συνάρτηση του είδους των αμοιβών. Έχουμε έτσι πλέον της μιας συνισταμένης:

> 1η συνισταμένη:	μισθός, ημερομίσθιο, ωρομίσθιο (βασικό)	>12η συνισταμένη:	Κοινωνικές παροχές μη θεσμικού χαρακτήρα (πρόσθετα προγράμματα συνταξιοδότησης, υγείας κτλ.)
> 2η συνισταμένη:	υπερωριακές αμοιβές	>13η συνισταμένη:	Κόστος επιδομάτων που η επιχείρηση πλήρωσε για απουσίες λόγω ασθένειας
> 3η συνισταμένη:	επιδόματα και πριμ που καταβάλλονται τακτικά σε κάθε μισθοδοσία	>14η συνισταμένη:	Κόστος για μέρες/ώρες απουσίας που οφείλονται σε γονικές άδειες, συνδικαλιστικές άδειες, άδειες γάμου, κηδείας, εξετάσεων κλπ. (αποδοχές που πλήρωσε ο εργοδότης στον εργαζόμενο)
> 4η συνισταμένη:	επίδομα Χριστουγέννων	>15η συνισταμένη:	κόστος για την επιχείρηση (αποδοχές που πλήρωσε στους εργαζόμενους) για άδειες κύησης-μητρότητας
> 5η συνισταμένη:	επίδομα Πάσχα		
> 6η συνισταμένη:	επίδομα κανονικής αδειας		
> 7η συνισταμένη:	επιδόματα που δεν καταβάλλονται τακτικά σε κάθε μισθοδοσία		
> 8η συνισταμένη:	παροχές σε είδος που δύνανται να κοστολογηθούν		
> 9η συνισταμένη:	αμοιβές για ημέρες που δεν εργάστηκε η επιχείρηση (θεσμοθετημένες ή μη αργίες) αλλά πληρώθηκαν οι απασχολούμενοι σ' αυτήν.		
>10η συνισταμένη:	αποζημιώσεις λόγω απόλυσης		
>11η συνισταμένη:	Εισφορές σε ταμεία οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (σύνταξη, ασθένεια, εργατική εστία κτλ.)		

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (3)

2η συνιστώσα: πραγματικά δεδουλευμένες ανθρωποώρες ("H") .

Είναι προφανές ότι η έρευνα αυτή γίνεται από την οπτική γωνία του εργοδότη. Επομένως οι πράγματι δεδουλευμένες ανθρωποώρες για τους εργαζόμενους στην κάθε επιχείρηση είναι συνάρτηση τριών βασικών παραμέτρων.

1η συνισταμένη (H): Ο ετήσιος αριθμός ωρών για τις οποίες η επιχείρηση πλήρωσε τους μισθωτούς της (συνάρτησης της κείμενης νομοθεσίας π.χ. 52 εβδομάδες ετησίως *7 ημέρες* 6 ώρες)

2η συνισταμένη (H₀): Οι υπερωριακές ώρες εργασίας

3η συνισταμένη (H_{hw}): Οι ώρες που πληρώθηκαν αλλά δεν πραγματοποιήθηκαν (π.χ. ώρες ετήσιων διακοπών, ώρες αργιών-θεσμοθετημένων ή μη-, ώρες ασθενειών, αδειών κύησης, μητρότητας, θηλασμού, συνδικαλ. Αδειών κλπ.)

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (4)

Έχοντας αποσαφηνίσει τις έννοιες "κόστος" και "δεδουλευμένες ώρες εργασίας" δυνάμεθα να δημιουργήσουμε τους δείκτες εκείνους οι οποίοι θα μας επιτρέψουν να προσμετρήσουμε το "μέσο ετήσιο κόστος εργασίας ανά δεδουλευμένη ανθρωπόωρα".

Ο δείκτης αυτός μπορεί να είναι το άθροισμα επί μέρους δεικτών οι οποίοι θα προσμετρούν επιμερισμένα τα προαναφερθέντα κόστη, ήτοι:

Δ (δείκτης συνολικού ετήσιου κόστους εργασίας ανά δεδουλευμένη ανθρωπόωρα) = $\delta_1 + \delta_2 + \delta_3 + \dots + \delta_w$

Καθίσταται προφανές ότι πρόκειται για δείκτες του τύπου:

$\delta_x = \text{κόστος } (x) / \text{Μέσο ετήσιο αριθμό δεδουλευμένων ανθρωποωρών}$

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (5)

Π.χ. εάν έχουμε μια επιχείρηση που απασχόλησε το έτος 1992, 100 μισθωτούς (τους ίδιους), οφείλουμε κατ' αρχάς να θέσουμε ερωτήσεις που θα μας επιτρέψουν να προσμετρήσουμε τα H, H0, Hnw για το σύνολο των εργαζομένων της.

Θα πρέπει επομένως εκτός του προσδιορισμού των ανθρωπων (H) (που δεν βάζει ιδιαίτερα προβλήματα) να υποβάλλουμε ερωτήσεις για :

- i) το συνολικό ετήσιο αριθμό των πραγματοποιημένων ωρών υπερωριακής εργασίας από τους 100 μισθωτούς της (H0)
- ii) το συνολικό ετήσιο αριθμό των ωρών που πληρώθηκαν κάθ' ολοκληρία (Hnw1) αλλά για τις οποίες οι μισθωτοί της δεν εργάσθηκαν (κανονική άδεια, άλλες θεσμοθετημένες ή μη αργίες)

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (6)

Θα πρέπει επομένως εκτός του προσδιορισμού των ανθρωποωρών (H) (που δεν βάζει ιδιαίτερα προβλήματα) να υποβάλλουμε ερωτήσεις για :

iii) Τον αριθμό των ωρών (H_{hw2}) που οι εργαζόμενοι στην επιχείρηση αυτή στη διάρκεια του έτους 1992 απουσίασαν για διάφορους λόγους (κύηση, ασθένεια, συνδικαλιστική άδεια, άδεια σπουδών, γονική άδεια κ.ο.κ) και τα ποσοστά κάλυψης από την επιχείρηση (πληρωμής) των ωρών αυτών ανά κατηγορία/αιτία. Είναι προφανές ότι εάν κάποιος απουσίασε για 10 ημέρες(*7 ώρες) για λόγους ασθενείας και η επιχείρηση πλήρωσε μόνον τις 3 πρώτες ημέρες ή μη δεδουλευμένες ώρες που πληρώθηκαν (κόστος για την επιχείρηση) είναι όχι 70 αλλά μόνο 21.

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (7)

Έχοντας το σύνολο αυτών των στοιχείων είναι δυνατό να προσμετρήσουμε το αιτούμενο (δηλ. τον μέσο ετήσιο αριθμό δεδουλευμένων ανθρωπων ανά εργαζόμενο). Αντιστοίχως, οφείλουμε να θέσουμε συναφείς ερωτήσεις που θα μας επιτρέψουν να προσδιορίσουμε επακριβώς τα κόστη ανά κατηγορία:

- το μέσο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο για την υπερωριακή εργασία
- το μέσο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο για το επίδομα Χριστουγέννων, Πάσχα, κανονικής άδειας.
- το μέσο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο για την τακτική μισθοδοσία (βασικός μισθός)
- το μέσο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο για επιδόματα και πριμ που καταβάλλονται τακτικά

Πώς παρατηρώ; (Τα εργαλεία παρατήρησης και η συλλογή των δεδομένων) - Παραδείγματα (γ) (8)

- το μέσο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο για επιδόματα και πριμ που δεν καταβάλλονται τακτικά
- το μέσο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο για θεσμοθετημένες εισφορές (σύνταξη, ασθένεια κ.ο.κ.)
- το μέσο ετήσιο κόστος ανά εργαζόμενο για κοινωνικές μη θεσμοθετημένες παροχές κ.ο.κ.

Το σύνολο των στοιχείων αυτών θα μας επιτρέψει να υπολογίσουμε τις συνισταμένες του τελικού αιτούμενου (δηλ. τον συντελεστή μέσου κόστους εργασίας ανά δεδουλευμένη ανθρωποώρα) για κάθε μια από τις χώρες-μέλη της κοινότητας, και επομένως, θα μας δώσει την απάντηση και στο αρχικά τεθέν προς διερεύνηση θέμα-πρόβλημα.

Είναι ακόμη δυνατό, στα πλαίσια μιας πρόσθετης ανάλυσης που θα "αδρανοποιεί" την παράμετρο "διαφορά στα επίπεδα των μέσων βασικών ωρομισθίων" να προχωρήσουμε και στην διερεύνηση των παραγόντων που οδηγούν στα διαφοροποιημένα κόστη εργασίας στις κοινοτικές χώρες.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Εισαγωγικά. (1)

Το "μέσον" που θα επιλέξουμε για να συγκεντρώσουμε τις πληροφορίες και τα δεδομένα που απαιτούνται για τον έλεγχο των υποθέσεών μας (συνήθως ερωτηματολόγιο ή οδηγός συνέντευξης) οφείλει να εμπεριέχει ερωτήσεις που θα αναφέρονται/αφορούν σε κάθε έναν από τους ήδη επιλεγέντες δείκτες.

Οι ερωτήσεις αυτές θα πρέπει να είναι σαφώς και ορθώς διατυπωμένες (βλέπε κατωτέρω).

Για να επιτύχουμε ένα ικανοποιητικό επίπεδο σαφήνειας οφείλουμε να "ελέγξουμε" πριν να χρησιμοποιήσουμε το μέσον που επιλέξαμε: αυτή είναι και η χρησιμότητα της "έρευνας-πilotού" που απαιτείται, σε κάθε περίπτωση, να διεξάγουμε πριν αποφασίσουμε οριστικά τη μορφή που θα πάρει το ερωτηματολόγιό μας ή η ελεύθερη συνέντευξή μας.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Εισαγωγικά. (2)

Στο σημείο αυτό του "ελέγχου" καταλληλότητας του μέσου παρατήρησης θα επιμείνουμε ιδιαίτερα.

Είναι προφανές ότι η απαίτηση "ακρίβειας" δεν είναι η ίδια όταν χρησιμοποιούμε ως εργαλείο τη συνέντευξη (ημι-κατευθυνόμενη, ελεύθερη, άμεση, έμμεση, επαναλαμβανόμενη, κλινική-σε βάθος) ή το ερωτηματολόγιο.

Η συνέντευξη (ακόμη και στη περίπτωση που είναι σαφώς δομημένη) διεξάγεται πάντοτε από τον ερευνητή-συνεντευκτή, που μπορεί να την ελέγξει, ενώ αντιθέτως, το ερωτηματολόγιο, συνήθως απευθύνεται/ συμπληρώνεται από τρίτο άτομο παρεμβαλλόμενου πάντοτε του *συνεντευκτή*, που συνήθως δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον ερευνητή.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Εισαγωγικά. (3)

Είναι επομένως ιδιαίτερα σημαντικό οι ερωτήσεις που απευθύνονται σε τρίτα πρόσωπα να είναι σαφείς και ακριβείς διατυπωμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι κατανοητές στον ίδιο βαθμό απ' όλους τους ερωτώμενους.

Ταυτόχρονα το υποκείμενο που ερωτάται θα πρέπει να είναι σε θέση, να έχει την ικανότητα/δυνατότητα να απαντήσει και παράλληλα να μην έχει ιδιαίτερους λόγους να αποκρύψει την αναζητώμενη πληροφορία.

Οι βασικές αυτές προϋποθέσεις, που δεν είναι ασφαλώς οι μόνες, οφείλουν να ελεγχθούν με την πιλοτική συμπλήρωση του ερωτηματολογίου που συντάξαμε πριν αυτό διανεμηθεί ή συμπληρωθεί από τον πληθυσμό που επιλέξαμε.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Εισαγωγικά. (3)

Αντιθέτως, ο οδηγός συνέντευξης δεν παρουσιάζει τις ίδιες απαιτήσεις. Εδώ θα πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα ο τρόπος που θα διεξαχθεί η συνέντευξη και επομένως να ελεγχθεί προκαταρκτικά, ιδιαίτερα όταν αυτή είναι ημί-κατευθυνόμενη (η κατευθυνόμενη ή άλλως «δομημένη συνέντευξη» ελάχιστα διαφοροποιείται του ερωτηματολογίου).

Στην περίπτωση την ημι-κατευθυνόμενης συνέντευξης έχουμε ως στόχο να ωθήσουμε τον ερωτώμενο να απαντήσει, να εκφραστεί με το μέγιστο δυνατό βαθμό ελευθερίας στα θέματα που του θέτουμε υπόψη με ένα περιορισμένο αριθμό "ελευθέρων" ερωτήσεων, ούτως ώστε να παραμένει ανοικτή πάντοτε η δυνατότητα απαντήσεων διαφορετικών από αυτές που ενδεχομένως έχουμε σκεφθεί στην φάση της δόμησης της συνέντευξης.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Εισαγωγικά. (4)

Επομένως εδώ οι ερωτήσεις μένουν "ανοικτές" και δεν προδιαθέτουν ούτε ως προς τις απαντήσεις ούτε ως προς τις ενυπάρχουσες σχέσεις.

Η δομή των υποθέσεων και των εννοιών δεν αντανακλάται ποτέ ακριβώς στον οδηγό συνέντευξης, παραμένει όμως πάντοτε στη σκέψη αυτού που διεξάγει τη συνέντευξη.

Ο ερευνητής-συνεντευκτής οφείλει να "οδηγήσει" τον ερωτώμενο να εκφρασθεί επί των στοιχείων αυτών, χωρίς να του τα θέσει άμεσα υπόψη.

Επομένως η επιτυχία της συνέντευξης είναι συνάρτηση αφ' ενός της σύνθεσης-διατύπωσης των ερωτήσεων, και αφ' ετέρου κυρίως της ικανότητας πνευματικής συγκέντρωσης και της "ευλυγισίας" του ερευνητή, και αυτά τα δύο στοιχεία οφείλουν να ελεγχθούν προκαταρκτικά (προέρευνα).

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η συλλογή των δεδομένων. (1)

Η συλλογή των δεδομένων θα γίνει στη βάση της ενεργοποίησης του μέσου που έχω προεπιλέξει.

Το μέσο, η μέθοδος που θα επιλέξουμε για τη συλλογή τους είναι καθοριστική για τη συνέχεια της έρευνας.

Θα χρησιμοποιήσω την μέθοδο της άμεσης παρατήρησης εάν και εφόσον οι πληροφορίες που επιθυμώ είναι άμεσα διαθέσιμες και στη περίπτωση αυτή ο "οδηγός παρατήρησης" που θα δημιουργήσω είναι για δική μου αποκλειστικά χρήση.

Η σύνταξή του δεν υπόκειται στους καταναγκασμούς της σύνταξης του ερωτηματολογίου ή του οδηγού συνέντευξης.

Αντιθέτως, η έμμεση παρατήρηση (ερωτηματολόγιο, συνέντευξη) θέτει σημαντικά προβλήματα, εκτός αυτών της "ορθής" σύνταξής της.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η συλλογή των δεδομένων. (2)

Προβλήματα που ανακύπτουν ακόμη και στη φάση της υλοποίησης: τα υποκείμενα δεν έχουν υποχρέωση να μου απαντήσουν και επομένως ο ερευνητής πρέπει να "πείσει" τον ερωτώμενο κατ' αρχάς να δεχθεί να συμμετάσχει στην έρευνα ενώ ταυτόχρονα πρέπει να δημιουργήσει ένα "θετικό" κλίμα ώστε αυτός να απαντήσει αβίαστα/ανεμπόδιστα/ελεύθερα.

Το θέμα της επιμόρφωσης των συνεντευκτών είναι σημαντικό και δεν θα πρέπει να υποτιμάται όταν έχουμε επιλέξει τη μέθοδο της έμμεσης παρατήρησης.

Τέλος, η συλλογή των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων και τεκμηρίων (εγγράφων εικόνων κλπ.) χωρίς να εντάσσεται στη κατηγορία της "άμεσης παρατήρησης", θέτει άλλου τύπου προβλήματα, διαφορετικής υφής που θα τα εκθέσουμε εν συντομία κατωτέρω, παραθέτοντας τις βασικότερες μεθόδους συλλογής πληροφοριών-δεδομένων.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η συλλογή των δεδομένων. (3)

Εδώ, εκτός από μια πρώτη επισήμανση της διαφορετικής φύσης των προβλημάτων που απορρέουν από κάποιες μεθόδους, θα θέλαμε κυρίως να σταθούμε *στις επιπτώσεις που αναπόφευκτα έχει κάθε επιλογή μεθόδου συλλογής δεδομένων στα συμπεράσματα της έρευνας*. Τα συμπεράσματα, μετά την ανάλυση των συλλεχθέντων πληροφοριών, θα συναχθούν στην επόμενη φάση, με τη χρήση στατιστικών μεθόδων που στοχεύουν να τους προσδώσουν την μορφή που απαιτείται ώστε να ελεγχθούν οι υποθέσεις εργασίας-έρευνας.

Όμως, όλες οι τεχνικές ανάλυσης δεν είναι δυνατόν να εφαρμοσθούν σε όλους τους τύπους των δεδομένων: π.χ. έχοντας επιλέξει την μέθοδο του ερωτηματολογίου, σε επιλεγμένο δείγμα, ή στο σύνολο ενός πληθυσμού, οφείλουμε να έχουμε επίγνωση ότι οι ατομικές απαντήσεις είναι αδύνατον να αναλυθούν, να αξιολογηθούν μεμονωμένα (εξατομικευμένα), αλλά αυστηρά και μόνον στα πλαίσια ποσοτικών επεξεργασιών, όπου θα συγκριθούν κατηγορίες απαντήσεων και θα αναλυθούν οι ενδεχόμενες συναρτησιακές σχέσεις τους.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η συλλογή των δεδομένων. (4)

Αντιθέτως, άλλες μορφές παραγωγής - συλλογής στοιχείων αποκλείουν de facto την επεξεργασία αυτή και απαιτούν άλλες τεχνικές ανάλυσης δεδομένων.

Επομένως πρέπει να έχουμε επίγνωση του ότι οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων και οι μέθοδοι ανάλυσής τους είναι συμπληρωματικές - συνήθως- και κατ' επέκταση, πρέπει να επιλεχθούν ταυτόχρονα, και σε συνάρτηση με τους στόχους και τις υποθέσεις της έρευνάς μας: π.χ. η μέθοδος της συνέντευξης συνοδεύεται συνήθως από μεθόδους ανάλυσης περιεχομένου που συχνότατα συνίστανται σε ποιοτική επεξεργασία των δεδομένων.

Επομένως απαιτείται από τον ερευνητή να έχει μια συνολική εικόνα της μελέτης του και να επιλέγει τους τρόπους δράσης σε κάθε φάση έχοντας πλήρη επίγνωση των μετέπειτα επιπτώσεων τους, αμέσων και εμμέσων: δεν φθάνει π.χ. να έχω επίγνωση του ότι επιλέγοντας τη μέθοδο του ερωτηματολογίου προσανατολίζομαι βασικά σε τεχνικές ποσοτικής επεξεργασίας των συλλεχθέντων δεδομένων.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Η συλλογή των δεδομένων. (5)

Οφείλω παράλληλα να γνωρίζω τις δυνατές επεξεργασίες που επιδέχονται οι "ποιοτικές" και οι "ποσοτικές" μεταβλητές, οι συνεχείς και οι διακριτές μεταβλητές μου κ.ο.κ.

Επομένως, στο βαθμό που υπάρχει αμφίδρομη εξάρτηση ανάμεσα στις μεθόδους συλλογής και σ' αυτές της ανάλυσης-επεξεργασίας των στοιχείων μου θα ήταν ευκταίο να προβλέψω τις βασικές τους παραμέτρους.

Ερωτήματα του τύπου: "η ερώτηση που υποβάλλω θα μου δώσει την πληροφορία που αναμένω και σε τέτοιο βαθμό ακρίβειας που επιθυμώ ώστε να τη χρησιμοποιήσω στην επόμενη φάση;" ή ακόμη "σε τι θα μου χρησιμεύσει η συγκεκριμένη πληροφορία και πώς μπορώ να τη προσμετρήσω και να την συνδέσω με άλλα δεδομένα που έχω συλλέξει;" είναι σκόπιμο να υποβάλλονται πριν ακόμη προχωρήσω στη συλλογή των δεδομένων μου.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Οι κυριότερες μέθοδοι συλλογής δεδομένων. (1)

Στο κεφάλαιο αυτό δεν πρόκειται να εκθέσουμε αναλυτικά το σύνολο των υπαρχόντων μεθόδων συλλογής δεδομένων. Θα περιορισθούμε στην συνηθέστερη που είναι και η καταλληλότερη για τις ανάγκες των φοιτητών μας (στην έρευνα με ερωτηματολόγιο).

Στη συνοπτική μας παρουσίαση θα συμπεριλάβουμε: τη γενική παρουσίαση, τη παρουσίαση των ενδεχόμενων παραλλαγών της, τους στόχους στους οποίους ανταποκρίνεται προσφορότερα, τα όρια εφαρμογής της, τα προβλήματά της και τέλος τη συμβατότητά της με άλλες μεθόδους ανάλυσης των δεδομένων.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Οι κυριότερες μέθοδοι συλλογής δεδομένων. (2)

Ούτως ή άλλως, τόσο στην ελληνική βιβλιογραφία, όσο και στη διεθνή, μπορούμε να προσφύγουμε σε πληθώρα εγχειριδίων όπου παρουσιάζονται αναλυτικότερα οι μέθοδοι (τεχνικές) στη κοινωνική έρευνα, και όπου, θα προσφύγουμε αναλόγως των δημιουργούμενων αναγκών μας, τη δεδομένη στιγμή (βλ. και βιβλιογραφία).

Είναι προφανές ότι ο όρος "μέθοδος" που χρησιμοποιούμε εδώ αναφέρεται βασικά στα μέσα-τεχνικές συλλογής ή ανάλυσης δεδομένων που στοχεύουν στον έλεγχο των υποθέσεων εργασίας μας.

Στη φάση της υλοποίησης των μεθόδων αυτών δυνάμεθα να χρησιμοποιήσουμε και ιδιαίτερα εξειδικευμένες τεχνικές (δειγματοληψία π.χ.) που δεν πρόκειται να εξετάσουμε- στα πλαίσια των σημειώσεων αυτών.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (1)

Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο αυτή, θέτουμε σε ένα σύνολο υποκειμένων -συνήθως αντιπροσωπευτικό του συνολικού πληθυσμού - σειρά ερωτήσεων, με τα κριτήρια που μας ενδιαφέρουν, και αναφέρονται στην κοινωνική, επαγγελματική, οικογενειακή τους κατάσταση, στις γνώμες τους, στις στάσεις τους έναντι διακυβευμάτων, στις αναμονές τους, στα επίπεδα συνειδητοποίησης ή γνώσης ενός προβλήματος κ.ο.κ.

Δεδομένου του σχετικά μεγάλου αριθμού ερωτώμενων και ερωτήσεων, ως και της ποσοτικής επεξεργασίας των δεδομένων που θα συλλέξουμε, επιβάλλεται, όπου αυτό είναι δυνατόν, η προκωδικοποίηση των απαντήσεων ώστε οι ερωτώμενοι να περιορίζονται στη επιλογή απαντήσεων ανάμεσα στις προτεινόμενες.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (2)

Οι ερωτήσεις δύνανται να είναι:

A.

A1. - *Κλειστές:* απαντήσεις τύπου ναι, όχι, δεν γνωρίζω, δεν απαντώ.

Προσοχή: κίνδυνος υποβολής λανθασμένων απαντήσεων.

A2. - *Ανοιχτές:* δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης.

Προσοχή: κίνδυνος λαθών ερμηνείας από συνεντευκτική, δυσκολίες καταγραφής, δυσκολίες ταξινόμησης/κωδικογράφησης

A3. - *Προκατασκευασμένες:* περιορισμένος αριθμός "έτοιμων" απαντήσεων από τις οποίες καλείται ο ερωτώμενος να επιλέξει εκείνες που τον εκφράζουν

B.

B1. - *Άμεσες:* το ερώτημα τίθεται άμεσα

B2. - *Έμμεσες:* όπου το θέμα είναι ιδιαίτερα "λεπτό" και υπάρχει κίνδυνος "ενόχλησης" του ερωτώμενου με άμεση συνέπεια την άρνηση απάντησης ή "παραποιημένη" απάντηση, προσφεύγουμε στις έμμεσες ερωτήσεις που "διευκολύνουν" την απάντηση (συλλογή της επιζητούμενης πληροφορίας).

Γ.

Γ1. - Ερωτήσεις επί *πραγματικών δεδομένων* (π.χ. φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, τόπος γέννησης κ.ο.κ.)

Γ2. - Ερωτήσεις γνώμης, πίστης, στάσης

Γ3. - Ερωτήσεις του τύπου "γιατί;"

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (3)

Είναι προφανές ότι πρότερες διακρίσεις γίνονται εδώ για λόγους μεθοδολογικούς-ταξινομικούς. Είναι επίσης προφανές ότι δυνάμεθα να συνδυάσουμε σε μία ερώτηση στοιχεία από τους τρεις προαναφερθέντες τύπους ερωτημάτων. Τέλος, όσον αφορά την σύνταξη του ερωτηματολογίου-διατύπωση των ερωτήσεων ιδιαίτερα πρέπει να προσεχθούν ορισμένα βασικά σημεία:

A. Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο συνολικά.

i) Η *πιστότητα* του ερωτηματολογίου: θεωρούμε ότι πληρεί τη συνθήκη αυτή όταν συμπληρούμενο από τους *ίδιους* συνεντευκτές και τους *ίδιους* ερωτώμενους μας δίδει τα ίδια αποτελέσματα.

ii) Η *λειτουργικότητα* του ερωτηματολογίου: η συνθήκη αυτή υφίσταται, όταν το ερωτηματολόγιο είναι συντεταγμένο /δομημένο με τρόπο που να συμπληρώνεται εύκολα και να εξασφαλίζει την κατανόηση των ερωτήσεων που περιέχει, την ταξινόμησή τους και την εύκολη επεξεργασία των συλλεχθέντων δεδομένων.

iii) Η *εγκυρότητα* του ερωτηματολογίου: θεωρούμε ότι πληρεί τη συνθήκη αυτή όταν συμπληρούμενο από *διαφορετικούς* συνεντευκτές δεν δίνει σημαντικά διαφοροποιημένα αποτελέσματα.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (4)

B. Όσον αφορά τις ερωτήσεις που εμπεριέχει:

α) η ερώτηση πρέπει να είναι διατυπωμένη με τέτοιο τρόπο που να "υποκινεί" τον ερωτώμενο να εκφρασθεί ελεύθερα, δίδοντας την επιθυμητή πληροφορία, ελαχιστοποιώντας τις πιθανότητες άρνησης απάντησης.

β) Η ερώτηση πρέπει να είναι διατυπωμένη με τέτοιο τρόπο ώστε να μη επηρεάζεται ο ερωτώμενος ως προς την απάντησή του ("ουδετερότητα« της ερώτησης)-Κλασικό παράδειγμα "επιρροής": η θετική ή αρνητική διατύπωση του ερωτήματος.

γ) Η ερώτηση πρέπει να είναι σαφής (προσαρμοσμένη στο πολιτισμικό-πολιτιστικό επίπεδο των ερωτώμενων).

δ) Η ερώτηση πρέπει να είναι ακριβής, να μην εμπεριέχει όρους-λέξεις με διφορούμενη ή αόριστη έννοια, που επιδέχονται ποικιλία ερμηνειών

ε) Η ερώτηση πρέπει να είναι διατυπωμένη με τρόπο ώστε να επιτρέπει τη συλλογή του συνόλου των πληροφοριών για τις οποίες τέθηκε.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (5)

Γ. Όσον αφορά την σειρά των ερωτήσεων και το πλήθος τους.

- α) Για το πλήθος των ερωτήσεων: δεν υπάρχει απόλυτος-απαράβατος κανόνας δεν υπάρχει "ιδανικός" αριθμός ερωτήσεων. Το μόνο κριτήριο ελέγχου στην περίπτωση αυτή είναι ο μέσος χρόνος που απαιτείται για τη συμπλήρωσή του έχοντας επίγνωση ότι μεγάλος αριθμός ερωτήσεων που απαιτεί ιδιαίτερα μακρύ χρόνο συμπλήρωσης επιφέρει τη κόπωση του ερωτώμενου, με αποτέλεσμα οι απαντήσεις στις "τελευταίες" ερωτήσεις να δίνουν "αμφισβητούμενες" πληροφορίες.
- β) Για τη σειρά των ερωτήσεων: πρέπει συνήθως να ακολουθείται μια λογική σειρά που να συγκρατείται εύκολα από τον ερευνητή και να μη θέτει σημαντικά προβλήματα στον ερωτώμενο. Όπου όμως διαφαίνεται κίνδυνος ασυνείδητα ο ερωτώμενος να επηρεασθεί στην απάντηση σε μια ερώτηση από αυτή, που έδωσε σε προηγούμενη/ες ερωτήσεις, η λογική σειρά οφείλει να "θυσιαστεί". Η "μεταδοτικότητα" πρέπει επομένως να αποφευχθεί και προς τούτο οι ερωτήσεις πρέπει να "απομακρυνθούν".

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (6)

γ) Η θέση των "λεπτών" ερωτήσεων και των ερωτήσεων "παγίδων". Μια συνήθης πρακτική είναι αυτή της τοποθέτησης των πρώτων ανάμεσα σε ανώδυνες ερωτήσεις, ή ακόμη στο τέλος του ερωτηματολογίου, ελπίζοντας ότι φθάνοντας στο σημείο αυτό έχει ήδη αναπτυχθεί μια σχέση "εμπιστοσύνης" με το συνεντευκτή που "θα αφοπλίσει" τον ερωτώμενο.

Επιπλέον με αυτό το τρόπο, αν ο ερωτώμενος αντιδράσει αρνητικά, το ερωτηματολόγιο έχει ήδη συμπληρωθεί και η «λεπτή» ερώτηση δεν θα επηρεάσει πλέον, με την αρνητική εικόνα που δημιουργεί, τις απαντήσεις στις επόμενες ερωτήσεις (π.χ. άρνηση απαντήσεων).

Όσο για τις ερωτήσεις -παγίδες που αποτελούν κατά κάποιο τρόπο τεστ που θα μας επιτρέψουν να ελέγξουμε εκ των υστέρων την αξία των απαντήσεων που δόθηκαν, πρέπει να "κρυφθούν" και να τοποθετηθούν σε τέτοια σημεία ώστε ο ερωτώμενος να μην είναι σε θέση να θυμηθεί τις απαντήσεις που έχει ήδη δώσει (και την "αξία" των οποίων επιθυμούμε να ελέγξουμε με την ερώτηση-παγίδα). Ας δούμε όμως συγκεκριμένα παραδείγματα, διδασκόμενοι από τα λάθη άλλων.

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (7)

1) Έστω οι ερωτήσεις για τα στοιχεία της προηγούμενης διαμονής στα νοικοκυριά του δείγματος της έρευνας για τις στεγαστικές συνθήκες (βλ. Δελτίο Έρευνας για τις στεγαστικές συνθήκες των νοικοκυριών, Αθήνα, ΕΣΥΕ-ΕΚΚΕ, 1986).

Η συμπλήρωση του πίνακα της 1.2 δεν επέτρεψε τη συναγωγή συμπερασμάτων και τα συλλεχθέντα στοιχεία έμειναν αναξιοποίητα. Υπάρχει λάθος στο σχεδιασμό της ερώτησης (ποιό;)

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (8)

ΤΜΗΜΑ Ε' ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΣΤΕΓΑΣΗΣ

1.1 Μένετε πάντα, δηλαδή από τη γέννησή σας ή την παιδική σας ηλικία, στην κατοικία αυτή;

(Το ερώτημα αφορά τον/την υπεύθυνο του νοικοκυριού).

ΝΑΙ 1

ΟΧΙ 2

ΑΝ ΟΧΙ:

1.2 Να συμπληρωθεί στον παρακάτω πίνακα:

α) Το έτος για τις τελευταίες πέντε μετακομίσεις μετά το 1950 (στήλη 2).

β) Αν η μετακόμιση έγινε μέσα στην πόλη της τωρινής διαμονής (στήλη 3), από την πόλη αυτή προς κάποιον άλλο τόπο (στήλη 4) ή από κάποιον άλλο τόπο προς την πόλη αυτή (στήλη 5). Στην περίπτωση που η μετακόμιση έγινε από χώρα του εξωτερικού να σημειωθεί στη στήλη 5 ο κωδικός 1, στην περίπτωση που η μετακόμιση έγινε από κάποια άλλη πόλη κτλ. της Ελλάδας ο κωδικός 2.

Ο πίνακας συμπληρώνεται αρχίζοντας από την πιο πρόσφατη μετακόμιση.

	Χρονολογία	Εντός της πόλης αυτής	Από την πόλη αυτή προς αλλού	Από αλλού προς την πόλη αυτή
1	2	3	4	5
1	19 ☐	☐	☐	☐
2	19 ☐	☐	☐	☐
3	19 ☐	☐	☐	☐
4	19 ☐	☐	☐	☐
5	19 ☐	☐	☐	☐

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (9)

2) Έστω η ερώτηση για τα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού στο ερωτηματολόγιο της Έρευνας για τον προσδιορισμό των κοινωνικών δεικτών και ορίων φτώχειας (ΕΚΚΕ, 1989).

Στο σχεδιασμό της υπάρχει σημαντικό λάθος που θέτει βασικό πρόβλημα στη περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων για τη διερεύνηση των ορίων φτώχειας. (ποιο;)

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (10)

1. ΧΑΡΑΚΗΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ

Α/Α ΜΕΛΟΥΣ	ΟΝΟΜΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ	001 Σχέση με υπεύθυνο οικογένειας	ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ	002 ΗΛΙΚΙΑ	003 ΦΥΛΟ	004 ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	005 [α] ΒΑΡΟΣ [β] ΥΨΟΣ	006 Οικογενειακή κατάσταση
			1 ΣΥΖΥΓΟΣ 2 ΠΑΙΔΙ 3 ΓΟΝΙΟΣ/ΠΕΘΕΡΟΣ 4 ΕΓΓΟΝΟΣ (Η) 5 ΣΥΓΓΕΝΗΣ 6 ΑΛΛΟ 7		1 ΑΡΡΗΝ 2 ΘΗΛΥ			1 ΕΓΓΑΜΟΣ 2 ΑΓΑΜΟΣ 3 ΧΗΡΟΣ (Α) 4 ΧΩΡ/ΝΟΣ (Η)
1 (38)			☐	☐	☐	☐	[α] ☐ [β] ☐	☐
2 (68)			☐	☐	☐	☐	[α] ☐ [β] ☐	☐
3 (28)			☐	☐	☐	☐	[α] ☐ [β] ☐	☐
4 (88)			☐	☐	☐	☐	[α] ☐ [β] ☐	☐
5 (14)			☐	☐	☐	☐	[α] ☐ [β] ☐	☐

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (11)

3) Έστω, στο ίδιο ερωτηματολόγιο η ερώτηση για τον προσδιορισμό των δαπανών του νοικοκυριού. Ποιο το λάθος σχεδιασμού;

13. ΔΑΠΑΝΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ		
<p>078 ΣΥΝΟΛΟ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ</p>	<p>079 [ΚΑΡΤΑ 79] ΠΟΣΟ ΠΛΗΡΩΝΕΤΕ ΤΟ ΜΗΝΑ ΓΙΑ:</p> <p>[α] ΕΝΟΙΚΙΟ; [β] ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ, ΤΗΛΕΦΩΝΟ, ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΑ; [γ] ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ; [δ] ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ; [ε] ΕΞΟΔΑ ΙΔΙΩΤ. ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ;</p>	<p>080 ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ</p>
<p>ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ 1 (20)</p> <p style="text-align: center;">[][][][] (21-24)</p>	<p>[α] [][][][] (25-27)</p> <p>[β] [][] (28-29)</p> <p>[γ] [][] (30-31)</p> <p>[δ] [][] (32-33)</p> <p>[ε] [][] (34-36)</p>	<p style="text-align: center;">[][][][] (38-39)</p>

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (12)

4) Έστω το "απογραφικό δελτίο νοικοκυριών Ηλιακού Χωριού (Η.Χ) - μετρήσεις κοινωνικών παραμέτρων (Κοινωνιολογική Ομάδα για το Ηλιακό Χωριό, 1990). Σειρά ερωτήσεων ετέθησαν για τη διερεύνηση της συμμετοχής των κατοίκων στις πολιτιστικές δραστηριότητες (εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν σε ΗΧ από το 10/89 έως το 2/90 ερωτήσεις που είχαν σαν στόχο τη συλλογή των αναγκαίων δεδομένων για τη δημιουργία ενός "δείκτη" συμμετοχής.

Τα συλλεχθέντα στοιχεία δεν το επέτρεψαν (γιατί;)

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (13)

Ερωτήματα	Απαντήσεις		Παρατηρήσεις
<p>5</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px; text-align: center;"> ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΧΩΡΙΟ </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px; text-align: center;"> Πολιτιστικές Δραστηριότητες </div> <p>ο Γχουν πάρει μέρος στις πολιτιστικές δραστηριότητες εκδηλώσεις που οργανώθηκαν στο Π.Χ.;</p>	<p>1</p>	<p>2</p>	<p>(36)</p>
	<p>- Ναι όλες ☐ 1</p> <p>- Ναι μερικές ☐ 2</p> <p>- Καμία ☐ 3</p>		
<p>ο Αν ναι, σε ποιές; ΔΙΕΥΚΡΙΝΕΙΣΤΕ αν ήταν: Αντρας (Α), Γυναίκα (Γ), Παιδί (Π)</p> <p>1. Φεστιβάλ παιδιού 7-8/10/89</p>	<p>- Απλή συμμετοχή ☐ 3</p> <p>- Ενεργή/Βοήθεια/Οργάνωση ☐ 4</p>	<p>5</p>	
<p>2. Αφιέρωμα στο ΕΠΠ (Πολυτεχνείο)</p>	<p>- Απλή συμμετοχή ☐ 6</p> <p>- Ενεργή/Βοήθεια/Οργάνωση ☐ 7</p>	<p>8</p>	
<p>3 Θεατρική Παράσταση "Δον Καμίλλο" 24-27/11/89</p>	<p>- Απλή συμμετοχή ☐ 9</p> <p>- Ενεργή/Βοήθεια/Οργάνωση ☐ 10</p>	<p>11</p>	

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (15)

5) Έστω η κάτωθι ερώτηση στην έρευνα του ΕΚΚΕ (1984) για την διάθεση χρόνου-διαπροσωπικές σχέσεις. Τι προβλήματα θέτει;

81. Πόσο σημαντικά για τους φίλους σου θεωρείς τα παρακάτω στοιχεία;
(για κάθε στοιχείο απάντησε σε μια στήλη)

	πολύ σημαντικό	σημαντικό	ασήμαντο	στ.
ευφύια	1	2	3	(13)
ευχάριστο παρουσιαστικό	1	2	3	(14)
παρόμοιες πολιτικές αντιλήψεις	1	2	3	(15)
υποστήριξη (αλληλεγγύη)	1	2	3	(16)
παρόμοιο μορφωτικό επίπεδο	1	2	3	(17)
αίσθηση του χιούμορ	1	2	3	(18)
παρόμοια κοινωνικο-οικονομική κατάσταση	1	2	3	(19)
ειλικρίνεια	1	2	3	(20)
αγάπη, ζεστασιά	1	2	3	(21)
κοινά χόμπυ, διασκέδασεις, πολιτιστικά ενδιαφέροντα	1	2	3	(22)
ίδια ηλικία	1	2	3	(23)
καλή επίδοση στα μαθήματα / επαγγέλμ. επιτυχία	1	2	3	(24)
εμπιστοσύνης πρόσωπο	1	2	3	(25)
ανήκουμε στα ίδια σωματεία (συλλόγους, οργανώσεις)	1	2	3	(26)

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (16)

6) Έστω οι ερωτήσεις που αναφέρονται στο εισόδημα της συζύγου και του νοικοκυριού της στο ερωτηματολόγιο της έρευνας "Γονιμότητα και απασχόληση των έγγαμων ελληνίδων" (ΕΚΚΕ, 1984-1985-Περιοχή μελέτης: Αθήνα).

Ως εξαρτημένες μεταβλητές θεωρήθηκαν στην έρευνα αυτή (που είχε ως βασικό αντικείμενο τη διερεύνηση της έγγαμης γονιμότητας) ο συνολικός αριθμός ζώντων τέκνων της γυναίκας, ο επιθυμητός και ιδανικός αριθμός παιδιών ενώ ως ανεξάρτητες μεταβλητές τα διάφορα κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά, που πιστεύεται ότι επηρεάζουν τις προτιμήσεις και τα κίνητρα για το μέγεθος της οικογένειας.

Ένα από αυτά είναι και το εισόδημα. Οι ερωτήσεις που υποβλήθηκαν προς τούτο έχουν ως εξής (56 και 57).

Τι πρόβλημα θέτει η δεύτερη ερώτηση;

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (17)

56

Πόσο είναι τό καθαρό μηνιαίο εισόδημα του ζύγου σας—προσθέστε ύπερωρίες, δώρα—(ή πόση είναι ή σύνταξη του);

Μικρότερο από 20.000 δρχ.	1
20.000 — 29.000 δρχ.	2
30.000 — 39.000 δρχ.	3
40.000 — 49.000 δρχ.	4
50.000 — 69.000 δρχ.	5
70.000 — 100.000 δρχ.	6
Μεγαλύτερο από 100.000 δρχ.	7
Δέν τόν άφορα	8
Δέν άπαντα	9

30

Γιά κωδικογράφο μόνο: Κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο του ζύγου

31

57

Πόσο είναι περίπου τό συνολικό μηνιαίο εισόδημα του νοικοκυριού σας (προσθέστε όλα τά καθαρά έσοδα: τά δικά σας, του ζύγου σας, τυχόν ένοίκια, κτλ.);

Μικρότερο από 20.000 δρχ.	1
20.000 — 29.000 δρχ.	2
30.000 — 39.000 δρχ.	3
40.000 — 49.000 δρχ.	4
50.000 — 69.000 δρχ.	5
70.000 — 100.000 δρχ.	6
Μεγαλύτερο από 100.000 δρχ.	7
Δέν άπαντα	9

32

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενότητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (18)

7) Έστω στο ερωτηματολόγιο του Ηλιακού Χωριού οι ερωτήσεις που αναφέρονται στην συμμετοχή η μη σε εκδηλώσεις-συγκεντρώσεις του συλλόγου των κατοίκων του Ηλιακού Χωριού. Τι πρόβλημα έχουν;

<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin-bottom: 10px;"> Εκδηλώσεις του Συλλόγου κατοίκων </div> <p>ο Έχουν πάρει μέρος στις εκδηλώσεις-ενημερωτικές συγκεντρώσεις του συλλόγου των κατοίκων του Η.Χ.;</p>	1 - Ναι όλες ☐ 1 - Ναι μερικές ☐ 2 - Καμμιά ☐ 3	Αν όχι, γιατί, 2
<p>ο Αν ΝΑΙ, σε ποιές;</p>	3	
<p>ο Γίστε μέλος του συλλόγου κατοίκων Η.Χ.;</p>	4 - Ναι ☐ 1 - Όχι ☐ 2	5
<p>ο Αν όχι, Γιατί;</p>	6	

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (19)

8) Έστω οι ερωτήσεις 8 ως 18 (Έρευνα ΕΚΚΕ, Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων-ΚΑΠΗ-: ερωτηματολόγιο μελών). Τι προβλήματα παρουσιάζουν;

8. Έχετε παιδιά;

Ναι..... 1
Όχι..... 2

στ. (15)

(Εάν ΟΧΙ, προχωρήστε ερώτ. 11)

9. Εάν ΝΑΙ, πόσα; αριθμός... ..

|_|_| στ. (16-17)

10. Ζουν τα παιδιά σας;

- μαζί σας 1
- σε άλλο σπίτι αλλά πολύ κοντά..... 2
- σε άλλη συνοικία/πόλη..... 3
- στο εξωτερικό 4

στ. (18)

11. Ζείτε μόνος/η;

Ναι..... 1
Όχι..... 2

στ. (19)

(Εάν μόνος/η προχωρήστε ερώτ. 13).

12. Εάν ΟΧΙ, συνοικείτε με

- σύζυγο..... 1
- παιδιά 2
- εγγόνια 3
- σύζυγο και παιδιά 4
- λοιπούς συγγενείς 5
- άλλους (προσδιορίστε)..... 6

|_|_|_|
στ. (20-22)

13. Στην ίδια πολυκατοικία ή σε στενή γειτνίαση υπάρχουν

- παιδιά 1
- εγγόνια 2
- λοιποί συγγενείς 3
- δεν υπάρχουν (ή δεν έχει)..... 4

|_|_|_|
στ. (23-25)

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (20)

8) Έστω οι ερωτήσεις 8 ως 18 (Έρευνα ΕΚΚΕ, Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων-ΚΑΠΗ-: ερωτηματολόγιο μελών). Τι προβλήματα παρουσιάζουν;

14. Στην ίδια γειτονιά υπάρχουν		____
- παιδιά	1	στ. (26-28)
- εγγόνια	2	
- λοιποί συγγενείς	3	
- δεν υπάρχουν (ή δεν έχει).....	4	
15. Στην ίδια συνοικία υπάρχουν		____
- παιδιά	1	στ. (29-31)
- εγγόνια	2	
- λοιποί συγγενείς	3	
- δεν υπάρχουν (ή δεν έχει).....	4	
16. Στην ίδια πόλη υπάρχουν		____
- παιδιά	1	στ. (32-34)
- εγγόνια	2	
- λοιποί συγγενείς	3	
- δεν υπάρχουν (ή δεν έχει).....	4	
17. Οικονομική κατάσταση του/της ηλικιωμένου/ης
(κατά την προσωπική του γνώμη)		στ. (35)
- καλή	1	
- μέτρια.....	2	
- κακή.....	3	
18. Πηγή εισοδήματος (μέχρι 2 απαντήσεις)		____
- εργασία.....	1	στ. (36-37)
- περιουσία.....	2	
- σύνταξη	3	
- επίδομα	4	
- βοήθημα	5	
- άλλη πηγή	6	

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (21)

9) Έστω η ερώτηση (Έρευνα Διερεύνησης Πρότυπων Κοινωνικής, Πολιτιστικής και Επαγγελματικής Συμπεριφοράς, ΕΚΚΕ, 1988) όπου ζητείται από τους ερωτώμενους να οριοθετήσουν, βαθμολογώντας από 1 έως το 10) που τοποθετούνται τα τρία βασικά κόμματα που παρουσιάσθηκαν στις προηγούμενες εκλογές. Τί πρόβλημα θέτει;

(ΔΕΙΞΕ ΚΑΡΤΑ)

27. Στην πολιτική μιλάμε συνήθως για «Δεξιά» και «Αριστερά». Σ' αυτήν την κάρτα υπάρχει μία κλίμακα που πάει από τα «Αριστερά» έως τα «Δεξιά». Στην κλίμακα αυτή, εσείς, πού τοποθετείτε καθένα από τα κόμματα που θα σας διαβάσω; (ΕΠΑΝΑΛΑΒΕ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΚΟΜΜΑ)

		Αριθμός κλίμακας (1-10)	ΔΓ 88	ΔΑ 99
-Π.Α.Σ.Ο.Κ	A ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Δ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	88	99 (59-60)
-Ν.Δ	A ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Δ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	88	99 (61-62)
-Κ.Κ.Ε	A ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Δ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	88	99 (63-64)

Ο προσδιορισμός-επιλογή των "μέσων" παρατήρησης, ο έλεγχός τους και η συλλογή των δεδομένων: ενόητες άρρηκτα δεμένες - Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. (22)

10) Έστω οι ερωτήσεις 57 και 58 στο ερωτηματολόγιο της έρευνας Νέων για τη διάθεση χρόνου-διαπροσωπικές σχέσεις που διεξήχθη και στις αγροτικές περιοχές της χώρας (ΕΚΚΕ,1984).

57. Συμμετέχεις σε:

	ΝΑΙ	ΟΧΙ	στ.
πολιτικές συγκεντρώσεις	1	2	(60)
συνδικαλιστικές συγκεντρώσεις	1	2	(61)
φεστιβάλ νεολαίας ή κόμματος	1	2	(62)

58. Ασχολήθηκες με τις παρακάτω αθλητικές δραστηριότητες κατά τους τελευταίους 12 μήνες (εκτός σχολείου);
(για κάθε αθλητική δραστηριότητα απάντησε σε μια στήλη)

	συστηματικά	ευκαιριακά	μόνο στις διακοπές	καθόλου	στ.
ποδόσφαιρο	1	2	3	4	(63)
κλασικό αθλητισμό	1	2	3	4	(64)
γυμναστική	1	2	3	4	(65)
μπάσκετ	1	2	3	4	(66)
βόλεϋ	1	2	3	4	(67)
άλλη (προσδιόρισε)...	1	2	3	4	(68)

Τρόποι συλλογής απαντήσεων-κύρια πλεονεκτήματα, προβλήματα και όρια της μεθόδου, τεχνικές ανάλυσης των δεδομένων που αντιστοιχούν στη μέθοδο του ερωτηματολογίου. (1)

Δύο βασικά είναι οι δυνατοί τρόποι συλλογής δεδομένων βάσει ερωτηματολογίου: α) υπάρχει πάντοτε δυνατότητα τα ερωτηματολόγια να συμπληρωθούν από συνεντευκτές, οι οποίοι θέτουν άμεσα τις ερωτήσεις και καταγράφουν τις απαντήσεις β) στη δεύτερη περίπτωση ο ερωτώμενος καλείται να καταγράψει τις απαντήσεις του στο ερωτηματολόγιο που του αποστέλλεται ταχυδρομικώς ή του καταθέτει ο "συνεντευκτής" δίδοντας του τις αναγκαίες διευκρινήσεις (ερωτηματολόγιο "άμεσης" απάντησης).

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα της μεθόδου έρευνας μέσω ερωτηματολογίου είναι: i) η δυνατότητα ποσοτικοποίησης πολλαπλών δεδομένων που επιτρέπει και ταυτόχρονα την εφαρμογή πολλαπλών τεχνικών ανάλυσης ii) η δυνατότητα τήρησης της συνθήκης της αντιπροσωπευτικότητας, όπου αυτό απαιτείται.

Τρόποι συλλογής απαντήσεων-κύρια πλεονεκτήματα, προβλήματα και όρια της μεθόδου, τεχνικές ανάλυσης των δεδομένων που αντιστοιχούν στη μέθοδο του ερωτηματολογίου. (2)

Παράλληλα, τα κυριότερα μειονεκτήματα απορρέουν από:

α) το αυξημένο κόστος και το "βάρος" των διαδικασιών που ακολουθούνται και το "επιφανειακό" του χαρακτήρα πολλών απαντήσεων που δίδονται

β) την εξατομικευμένη θεώρηση των υποκείμενων (ανεξαρτήτως των δικτύων κοινωνικών σχέσεων που αυτά εντάσσονται),

γ) το σχετικά εύθραυστο χαρακτήρα της εγκυρότητας του μέσου: για να ισχύει η προϋπόθεση αυτή (εγκυρότητα), απαιτείται η συνάθροιση πολλαπλών συνθηκών: αυστηρή επιλογή δείγματος, ευκρινής και μονοδιάστατη πρόσληψη των ερωτήσεων, αντιστοιχία ανάμεσα στο χώρο αναφοράς των ερωτήσεων και σ' αυτόν των ερωτώμενων, ύπαρξη εμπιστοσύνης του ερωτώμενου στο συνεντευκτή, επαγγελματική συνείδηση των συνεντευκτών.

Τρόποι συλλογής απαντήσεων-κύρια πλεονεκτήματα, προβλήματα και όρια της μεθόδου, τεχνικές ανάλυσης των δεδομένων που αντιστοιχούν στη μέθοδο του ερωτηματολογίου. (3)

Καθίσταται προφανές ότι εάν μια από τις προαναφερθείσες βασικές συνθήκες δεν ισχύσει η εγκυρότητα των δεδομένων βάσιμα μπορεί να αμφισβητηθεί.

Τέλος, συνήθως, η μέθοδος αυτή μας οδηγεί και σε συγκεκριμένες τεχνικές ανάλυσης των δεδομένων.

Οι συλλεχθείσες πληροφορίες αποτελούν το αντικείμενο ποσοτικών στατιστικών αναλύσεων στις οποίες δεν θα επεκταθούμε στο βαθμό που στους φοιτητές μας δίνεται η δυνατότητα, στα πλαίσια άλλου γνωστικού αντικειμένου να εξοικειωθούν με αυτές.

Η δευτερογενής μέθοδος μελέτης εγγράφων: στοιχεία και αρχειακές πληροφορίες. (1)

Ο ερευνητής, στα πλαίσια της έρευνάς του, θα χρησιμοποιήσει έγγραφα τεκμήρια, αρχειακό υλικό και δευτερογενή δεδομένα, ελπίζοντας ότι θα συλλέξει χρήσιμες πληροφορίες για τη μελέτη του αντικειμένου του.

Συνήθως πρόκειται, στην περίπτωση των φοιτητών μας, για μακρό-οικονομικά και μακρο-κοινωνικά δεδομένα που έχουν ήδη συλλεχθεί από διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς, στατιστικές υπηρεσίες ή ακόμη στα πλαίσια άλλων εκτεταμένων εμπειρικών ερευνών επί του ίδιου αντικειμένου.

Οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία και η υπάρχουσες τράπεζες δεδομένων είναι χώροι που κατ' εξοχήν πρέπει να αξιοποιηθούν προς τούτο.

Η δευτερογενής μέθοδος μελέτης εγγράφων: στοιχεία και αρχειακές πληροφορίες. (2)

Όσον αφορά τις πηγές αυτές (χειρόγραφα έγγραφα/τυπωμένα έγγραφα, σε ιδιωτικά και δημόσια αρχεία ή ακόμη άλλου τύπου ντοκουμέντα όπως μαγνητοφωνημένες ταινίες, μαγνητοσκοπημένες ταινίες, φωτογραφίες, αεροφωτογραφίες, δορυφορικές εικόνες κ.ο.κ) τα δεδομένα τους κατατάσσονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Σε α) στατιστικά-ποσοτικά δεδομένα και ντοκουμέντα που προέρχονται από θεσμικούς φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς, β) πληροφορίες που δίδονται από άτομα (αναμνήσεις, αλληλογραφία, πρακτικά κ.ο.κ).

Οι δύο προαναφερθείσες κατηγορίες δεδομένων δεν απαιτούν και τους ίδιους τρόπους ελέγχου της εγκυρότητάς τους, αλλά η λογική που ακολουθείται είναι κοινή: οφείλουμε, πριν τα χρησιμοποιήσουμε να ελέγξουμε την ακρίβεια-εγκυρότητά τους αφ' ενός, την αντιστοιχία τους με τους στόχους και το αντικείμενο της έρευνάς μας αφ' ετέρου.

Η δευτερογενής μέθοδος μελέτης εγγράφων: στοιχεία και αρχειακές πληροφορίες. (3)

Ειδικότερα για τα στατιστικά δεδομένα, οφείλουμε, πριν τα χρησιμοποιήσουμε, να ελέγξουμε: τη φερεγγυότητα αυτού που τα παρήγαγε, τον ορισμό των εννοιών, την μεθοδολογία βάσει των οποίων συλλέχθηκαν και επεξεργάσθηκαν- παρουσιάσθηκαν(ιδιαίτερα όταν πρόκειται για συνθετικούς δείκτες). Επίσης την αντιστοιχία τους με τις υποθέσεις της έρευνάς μας, την συμβατότητά τους όταν πρόκειται για χρονολογικές σειρές ή διαφορετικές περιόδους αναφοράς (ή ακόμα όταν έχουν συλλεχθεί από διαφορετικούς φορείς).

Όσον αφορά τα δεδομένα του δεύτερου τύπου οφείλουμε να εξετάσουμε την αυθεντικότητά τους, την ακρίβειά των εμπεριεχομένων πληροφοριών καθώς και την αντιστοιχία ανάμεσα στα πεδία που καλύπτουν και τα πεδία ανάλυσης της έρευνάς μας.

Η δευτερογενής μέθοδος μελέτης εγγράφων: στοιχεία και αρχειακές πληροφορίες. (4)

Όσον αφορά τα δεδομένα του δεύτερου τύπου οφείλουμε να εξετάσουμε την αυθεντικότητά τους, την ακρίβειά των εμπεριεχομένων πληροφοριών καθώς και την αντιστοιχία ανάμεσα στα πεδία που καλύπτουν και τα πεδία ανάλυσης της έρευνάς μας.

Τέτοιου τύπου πηγές και δεδομένα προσφέρονται ιδιαίτερα για τη μελέτη και την ανάλυση μακρο-φαινομένων, για την ανάλυση των κοινωνικών αλλαγών και της ιστορικής-διαχρονικής εξέλιξης των κοινωνικών φαινομένων (για τα οποία ή δεν είναι δυνατόν να συλλέξουμε άμεσες μαρτυρίες ή αυτές που συλλέγονται είναι ανεπαρκείς), για την μελέτη ιδεολογικών συστημάτων, συστημάτων αξιών κ.ο.κ.

Η δευτερογενής μέθοδος μελέτης εγγράφων: στοιχεία και αρχειακές πληροφορίες. (5)

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα της μεθόδου αυτής συνοψίζονται:

α) στην οικονομία χρόνου και χρήματος που επιτρέπουν

β) στην αξιοποίηση ενός ιδιαίτερα σημαντικού προϋπάρχοντος όγκου τεκμηρίων που εμπλουτίζεται συνεχώς ταχύτατα με την ανάπτυξη των τεχνικών συλλογής, οργάνωσης και μεταφοράς δεδομένων,

γ) στην αποφυγή της καταχρηστικής προσφυγής σε δειγματοληπτικές έρευνες με ερωτηματολόγιο.

Η δευτερογενής μέθοδος μελέτης εγγράφων: στοιχεία και αρχειακές πληροφορίες. (6)

Η μέθοδος αυτή όμως έχει και δυσκολίες, όρια-αδυναμίες: η πρόσβαση δεν είναι πάντοτε ιδιαίτερα εύκολη, τα ποικίλα προβλήματα που θέτει η αξιοπιστία-εγκυρότητα των δεδομένων και η σύζευξή τους με τις απαιτήσεις της έρευνας οδηγούν συχνότατα τους ερευνητές να εγκαταλείψουν την προσπάθεια, έχοντας ήδη επενδύσει σημαντικό χρόνο εργασίας.

Τέλος, όπως τα δεδομένα αυτά δεν έχουν συλλεχθεί από τον ερευνητή για τις δικές του συγκεκριμένες ανάγκες και με βάση τα δικά του κριτήρια, συνήθως, απαιτούνται χειρισμοί για να συστηματοποιηθούν-παρουσιασθούν σε μορφή που να επιτρέπει τον έλεγχο των υποθέσεων της έρευνας, και οι χειρισμοί αυτοί, όντας "λεπτοί", πιθανόν να "αλλοιώσουν" την αξιοπιστία-εγκυρότητα τους.

Συνήθως, η μέθοδος αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στη διερευνητική φάση της έρευνας (β' φάση).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τέλος Ενότητας

